

Egy hallgatói demokrácia-kísérlet, mint az 1956-os forradalom katalizátora

Bevezetés

Az 1956. október 16-án Szegeden megalakult Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége (MEFESZ)¹⁸⁹ a XX. századi Magyarország egyik legjelentősebb ifjúsági kezdeményezése, moz-

---

¹⁸⁹ A szervezet neve több helyen más-más alakban, a rövidítés néhol hibás feloldásban szerepel. E helyütt a történeti hűség végett kötelességünk tisztázni, hogy a szervezet nem utóda az 1948-ig működő Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szervezetének, nem azonos az 1945 júliusában a balatonlellei diákkonferencián alakult Magyar Egyetemek és Főiskolák Szövetségével és nem helyes a Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetsége említés sem. Ugyanakkor mindegyik szervezet neve rövidítve MEFESZ. A névkérdés eldöntését segíti a szervezet megalakulásáról hírt adó első hivatalos dokumentum, a Diáktestvéreink! című, 1956. október 17-én, kelt felhívás, mely így kezdődik: „Mi, a Szegedi Tudományegyetem, a Szegedi Orvostudományi Egyetem, a Szegedi Pedagógiai Főiskola, a Szegedi Zene-tanárképző hallgatói 1956. október 16-án létrehoztuk saját egyetemi ifjúsági szervezetünket a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetségét.” A felhívás aláírása pedig: „A szegedi MEFESZ.” E kötet szerzője azt a feloldást látja bizonyítottnak, hogy az október 16-i alapításkor a szövetség nevének rövidítésében (MEFESZ), a második „e” ejtéskönnyítő hangként került a szóba.

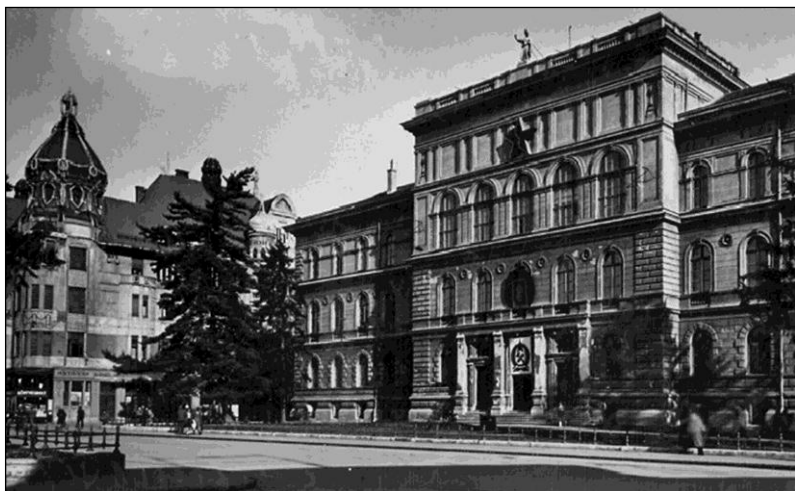
galma volt. E kijelentést több tényező is megerősíti. Egyfelől a hatalom 1957 kora tavaszától kezdődő erőteljes reagálása (csak Szegeden közel száz egyetemista vált a megtorlás áldozatává – az összes felsőoktatási intézményből való kitiltással, közbiztonsági őrizettel, vagy börtönbüntetéssel), másfelől az, hogy magát a szervezetet sem tudták és/vagy merték egy tollvonással egyszerűen megszüntetni, vagy működését erőszakkal betiltani (mint tette azt a hatalom 1946 és 1948 között az akkori diákszervezetekkel) – a MEFESZ működésének megszüntetése ugyanis a negyvenes évek második harmadában már alkalmazott másik stratégia alapján történt. 1957 áprilisától a beépülés és többségbe kerülés után a tagok közti kohéziót felszámolták és ezzel lényegében belsőleg átalakították, majd – beolvasztatták a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetségbe, a KISZ-be. Itt célokom az, hogy a MEFESZ, mint hallgatói mozgalom, mint demokratikus szervezet-kísérlet jelentőségét bemutassam és láttassam azt is, hogy a sok tekintetben a forradalom indítószikrájaként értelmezhető szervezet a felsőoktatás-politikában, az ifjúságpolitikában is jelentős nyomot hagyott, hiszen az 1957 februárjában az újrainduló oktatás már egy más egyetekkel várta a hallgatókat, tulajdonképpen az oktatási kormányzat teljes mértékben már nem tudta/akarta visszaállítani a forradalom előtti állapotokat.

Az ötvenes évek magyar felsőoktatásának társadalmi környezete

Az 1950-es évek közepére a felsőoktatás az autonómia teljes hiánya és a keretszámok központi szabályozása miatt egyrészt elszigetelődött a többi társadalmi alrendszerrel, másrészt képzése rövid távú (terv)gazdasági célokat szolgált.

1949 és 1955 között a magyarországi felsőoktatási intézmények száma 19-ről 36-ra növekedett. A legnagyobb egyetem az 1950-től Pázmány Péter helyett Eötvös Loránd Tudományegyetemnek nevezett budapesti volt, mellé zárkózott fel az 1953-tól Marx Károly nevét viselő Budapesti Közgazdasági Egyetem, valamint a Buda-

pesti Műszaki Egyetem, és a budapesti Semmelweis Ignác Orvostudományi Egyetem. Mindezek mellett a korábbi regionális tudásközpontok, a debreceni, a pécsi és a szegedi egyetemek alkották az „élmezőnyt”. Ekkor hozták létre a veszprémi Vegyipari Egyetemet, a szolnoki Építőipari Műszaki Egyetemet, a jogakadémiák 1949-ben történt – elsősorban ideológiai alapú – megszüntetése után a budapesti „tanács egyetemet”, az Államigazgatási Főiskolát, valamint az orosz nyelvtanárok képzésére hivatott Lenin Intézetet 1949-ben, majd 1951-ben az Idegen Nyelvek Főiskoláját.¹⁹⁰

A Szegedi Tudományegyetem épülete az ötvenes évek elején, a bejárat fölött a „Rákosi-címerrel”, fölötté, az emeleti ablakban Sztálin-festménnyel és az Aula ablakai fölött a vörös csillaggal.

---

¹⁹⁰ Romsics Ignác (2000): *Magyarország története a XX. században*. Budapest: Osiris. 361.

1953-ban Nagy Imre kormányfővé való előlépése után a felsőoktatás hajszálvékony ereiben egyfajta erjedéses reformhangukat jelent meg, úgy vélték, hogy itt a lehetőség arra, hogy újra fejlődni képes és valóban eleven egyetemi szellemi élet létezzen Magyarországon. Erősítette ezt a nézetet az, hogy a kormányprogram ismertetésekor a miniszterelnök kimondta: „A fiatal, új értelmiség képzése terén oktatási rendszerünkben is megtalálható a túlzás.”¹⁹¹ A kormányprogram következményeként jelentek meg Erdey-Grúz Tibor oktatási miniszter 1953. december 18-án a rektoroknak-főigazgatóknak tartott értekezleten tartott beszédében azok a kérdések, melyeket az oktatók és hallgatók már régóta vártak és melyeket a hazai felsőoktatás ügyében a legégetőbb problémákként tartottak számon: „fokozatosan rá kell térni, az egyetemi tanítási és tanulási módszerek kialakítására, a hallgatóságnak önálló munkára, egyes kérdések elmélyült tanulmányozására való nevelésére, [...] világosan kell látnunk, hogy tudományos alkotó munka nélkül nem lehet valóban egyetemi színvonalú oktatást biztosítani.”¹⁹²

A Magyar Dolgozók Pártja (MDP) Politikai Bizottsága 1953. december 23-i ülésén a fentebbi gondolatok alapján tárgyalta a felsőoktatás fejlesztésének kérdését, bár a centralizált irányítást fenntartották és az egyetemi autonómia visszaállítása sem történt meg. A változások azonban a felsőoktatás politikán belül a rektorok súlyának növekedését okozták. És bár az MDP Politikai Bizottsága a következő év február 10-én határozatban rendelkezett – a minőségi képzést előtérbe helyezendő – a középiskolás módszerek felszámolásáról az egyetemeken, néhány hónappal később, 1954 nyaratól mégis a visszafejlesztés felé kanyarodott a felsőoktatás szekerének kormányrúdja.

„1953 és 1956 között mintegy 20%-al csökkent a felsőoktatás költségvetési támogatása”¹⁹³ A racionalizálás természetes módon okozott depresszív tüneteket az egyetemi katedrák birto-

---

¹⁹¹ Ladányi Andor (1986): *Felsőoktatási politika 1949–1958*. Budapest: Kosuth. 87.

¹⁹² idézi: Szögi László [szerk.] (2003) *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Története*. Budapest: ELTE. 339.

¹⁹³ Szögi 2003. 341.

kosaiban. Ladányi Andor említi meg, hogy elterjedt a „MÁV köszönés”, „Még állásban vagyok.” Ladányi idézi az ELTE Párt VB jelentését is: „Az egyetemen mind tanári mind hallgatói vonalon nagyfokú politikai bizalmatlanság mutatkozik a felső vezetéssel szemben”.¹⁹⁴

Az 1955. év tavaszán a nyitási politika a felsőoktatás esetében is visszafordult. „Az MDP KV március 2-4. közötti ülése a jobboldali elhajlásra hivatkozva vissza kívánt térni az 1953. június előtti politikához.”¹⁹⁵ A visszarendeződési folyamat következménye volt az, hogy Erdey-Grúz oktatási miniszter a rektorokkal tartott értekezleten, 1955. április 8-án már ezt mondta: „A fő feladat... a tanulmányi fegyelem megszilárdítása, az ellenséges bomlasztó nézetek és terjesztői elleni ideológiai harc és emellett következetes és határozott adminisztratív intézkedések, ahol szükségesek. ... Élesebb levegőt kell bevinni az egyetemekre.”¹⁹⁶

„Az 1953. júniusi határozat jobboldali eltorzítása az egyetemeken különösen éles formában jelentkezett és súlyos politikai helyzet kialakulásához vezetett. [...] Támadást indítottak egyetempolitikánk legfontosabb eredményei – a kötött tanrend, a hallgatók szociális összetétele, a marxizmus-leninizmus, az orosz nyelv és a katonai ismeretek oktatása – a legnagyobb egyetemi létesítményeink ellen. Felélénkültek a nacionalista, sovíniszta, irredenta, antiszemita nézetek, a parasztszármazású hallgatók körében helyenként életre kelt a narodnyik ideológia. [...] Oktatóink egy része nem foglal nyíltan állást a Párt politikája mellett. Az elmúlt másfél év alatt a jobboldali elhajlás következtében a párttag professzorok és oktatók politikai aktivitása jelentősen csökkent. [...] A fiatal tanszemélyzet magatartása és politikai fejlődése nem kielégítő. Nagy részük nem érdeklődik a marxizmus-leninizmus iránt. A burzsoá ideológia előretörését elősegítette a pártélet visszaesése is. Fiatal, többnyire kevés tapasztalattal rendelkező párttitkáraink nem egyenrangú partnerei az egyetemek állami vezetőinek. [...] A Központi Vezetőség megállapítja,

---

¹⁹⁴ Ladányi 1986. 119.

¹⁹⁵ Szögi 2003. 343.

¹⁹⁶ Ladányi 1986. 125–126.

hogy az egyetemeken előállott tarthatatlan helyzetért az Oktatási Minisztérium és az egyetemek vezetői a felelősek. [...] Megfelelő rendszabályokkal – beleértve adminisztratív intézkedéseket is – véget kell vetni a rothadt liberalizmusnak és biztosítani, hogy az egyetemeken a párt politikájának és a szocializmus építésének megfelelő munka folyjék. Felelőssé kell tenni az egyetemek vezetőit az egyetem politikai helyzetéért. [...] Fokozatosan ki kell cserélni azokat az oktatókat, akik nem képesek az egyetemi hallgatók politikai nevelésére vagy a kellő színvonalú oktató-tudományos munka végzésére.” (Az MDP KV 1955. június 30-i határozata)¹⁹⁷

Az „élesebb levegő” fuvallata érte el azt a tizenhét hallgatót, akiket 1955 tavaszán kizártak a magyarországi egyetemekről. A kizárási hullám folytatódott a következő, 1955/56. tanévben is. Az egész tanév során „200 hallgatót távolítottak el az egyetemekről.”¹⁹⁸ E hullám – azzal a fő céllal, hogy a munkás- és parasztszármazású oktatók aránya növekedjen – kezdett végigsöpörni az oktatói karokon is.

A kor ideológiája és oktatáspolitikája közös erőfeszítéseinek az ötvenes évek közepére sikerült elérni, hogy az egyetemekre és főiskolákra felvettek több mint 66%-a munkás- és parasztszármazású legyen. Az értelmiségi szülők gyermekeinek jóval nehezebb volt bejutniuk a felsőoktatásba. 1955-ben a jelentkezők közel 69%-át nem vették fel.¹⁹⁹

Az 1956 elejére a felsőoktatás aktorai (az oktatók, a nem oktató dolgozók, a hallgatók, a szülők, a szakmapolitika szereplői) számára nyilvánvalóvá vált, hogy a magyarországi felsőoktatás válságba került.

A válságot felismerve a különböző szakmai műhelyekben,²⁰⁰ később pedig párt, illetve állami szinten is megjelentek a felső-

---

¹⁹⁷ MOL M-KS 276 53/239

¹⁹⁸ Szögi 2003. 344.

¹⁹⁹ Pukánszky Béla – Németh András (1996): *Neveléstörténet*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó (12.2. Az „ötvenes évek”)

²⁰⁰ Pl. a DISZ Petőfi Kör, az ELTE Kolhoz Kör, és a szegedi József Attila Kör. Ld. még. Palovecz János (1981): *Magyar felsőoktatás helyzete* Budapest: OKI; Péter László (2006): *1956 előtt, alatt, után*. Szeged: Belvedere Meridionale; Jancsák 2016. 31–38.

oktatás átalakításának szükségességére vonatkozó elképzelések. A hallgatóság az 1955/56-os tanév tavaszi félévében látványosan aktivizálódott. Az erjedés az őszi visszatéréskor kezdett megindulni.

„Egy pezsgés volt. Egy évvel korábban az véletlenül sem fordult elő, hogy az egyetemisták egymás között akár csak egy sarokban, vagy a diákszálló egy szobájában, vagy beszélgetés közben politikai kérdésekről váltottak volna egymással szót. Ez tabu volt. Egyszerűen nem merté senki megkockáztatni, hogy ha volt véleménye, akkor azt elmondja. 1956 szeptemberében már az egyértelműen érezhető volt, hogy valami változás előtt állunk. Valami történni fog, valami történik körülötünk.” (Kiss Tamás)²⁰¹

A folyamatok (és itt hangsúlyozni kell a Szovjetunió Kommunista Pártjának 1956. február 14. és 25. között tartott XX. Kongresszusán elhangzott Hruscsov-beszéd nyilvánosságra kerülésével kialakult hangulatot, a kommunizmus megjavíthatóságába vetett hit felerősödését) nyilvánvalóvá tették, hogy a rendszer megreformálása elodázhatatlan, ugyanakkor voltak, akik felismerték, hogy ez az átalakulás nem mehet végbe szerep- és értékvtáltás nélkül.

Az 1956-os hallgatói mozgalom, a MEFESZ létrejöttének alapja az, hogy felértékelődött a nemzedéki-ifjúsági autonómia szerepe és ennek érlelő melegágyát a tapasztalati úton szerzett ismeretek az állam, a politikai rendszer működéséről, valamint az ideák és a valóság viszonyáról²⁰², illetve az egyetemeken még

---

²⁰¹ „Ötvenhatnak az a megismételhetetlen hangulata” – beszélgetés Kiss Tamás szegedi diákvezérrel. [Döbör András – Jancsák Csaba] *Belvedere Meridionale*. 2000/5-6. 53.

²⁰² „...hogy nem vesznek fel az egyetemre jeles érettségi ellenére, csak azért, mert az én apám és anyám tanító, tehát értelmiségi. Látom azt, hogy azok, akik úgymond a hatalom birtokosai – a munkások és parasztok –, még talán rosszabbul élnek vagy még nagyobb nyomorban, nagyobb elnyomásban. Nem is a nyomor itt a legérdekesebb dolog, mert hiszen háború után vagyunk, ebből következőleg bizonyos fokig természetszerű, hogy szegények az emberek. De milyen terror alatt élnek!” (Kiss Tamás)

http://www.mefesz.hu/mefesz.php?oldal=emlek&nev=kiss_tamas&p=1
2018.10.15. 16.24

hagyományosan meglévő autonóm léggör alkották. Az egyetemi ifjúság 1956. október 16-án mintakövetőből mintaadóvá vált.

„Szükségünk van egy új szervezetre, amelyik kizárólag a mi sajátos érdekeinket védi. Erre más szervezet nem képes. A DISZ-ben nemcsak az egyetemi ifjúság problémái forognak szőnyegen. Amennyiben tehát például egy ifjúnunkás ügy nagyobb jelentőségű, a mi problémáinkat időben megelőzi. Mi ezt nem minden esetben várhatjuk meg, ha úgy érezzük, hogy sürgős az ügyünk. A DISZ-ben különben is megrendült a bizalom, az új szövetség jelentősége tehát világos.” (MEFESZ SZMSZ 1/a indoklása)²⁰³

1950-ben két szegedi felsőoktatási intézmény működött Szege- den, a Szegedi Tudományegyetem és a Pedagógiai Főiskola. A tudományegyetemet öt kar alkotta, a Jogi, Bölcsész, Természet- tudományi, Orvosi és Gyógyszerésztudományi Karok. Az or- vosegyetem 1951-ben kivált, de politikai vezetését továbbra is az egyetemi pártszervezet látta el. A Gyógyszerésztudományi Kar pedig tulajdonképpen a TTK-hoz tartozott. A Pedagógiai Főiskola önálló intézmény volt, politikai vezetését azonban szintén az MDP Egyetemi és Főiskolai Végrehajtó Bizottsága (EPVB) tartotta a kezében. A zenetanárképzés és a védőnőkép- zés már az ötvenes években is jelen volt a városban, ám közép- iskolai szintű végzettséget adott – a MEFESZ 1956. október 20- i programjában szerepelt az, hogy „A zenei szakiskola főiskolai jellegének elismerését követeljük, a hallgatók számára rendes egyetemistákat megillető jogokat követelünk.” (9. pont), továbbá „A védőnőképző főiskolai jellegének elismertetése, és a hall- gatók számára rendes főiskolásokat megillető jogokat” (10. pont)²⁰⁴

---

²⁰³ Közli: Jancsák 2011. 93.

²⁰⁴ Jancsák 2016. 74.

A szervezés első lépései

Október elejétől kezdődően Kiss Tamás és Lejtényi András (egyelőre még csak magukban) tervezgették/formálták a DISZ-szel párhuzamosan működő, de az egyetemistákat-főiskolásokat képviselő, önálló és valóban alulról építkező szervezet létrehozásának gondolatát és lehetőségeit.

„...előzetesen a Virág cukrászdában kidolgoztunk mi [Lejtényi, Kiss és Tóth Imre – JCs.] egy ideiglenes szervezeti szabályzatot, mely kb. a következőket tartalmazta: érdekvédelmi szervezet (nevet nem adtunk még akkor neki), mely a hallgatók tanulmányi, szociális és kulturális problémáival foglalkozik. A DISZ mellett működne. Felépítése alulról jövő választásokkal lenne megalkotva. A legfelsőbb szerv az Egyetemi Diáktanács, ennek határozathozatali joga nem lett volna, csak végrehajtó szerv. Következő szerv lefelé kari tanácsok, évfolyam és tanulmányi csoport megbízottak. Határozathozatali joga a diák nagygyűlésnek, kari gyűléseknek és évfolyamgyűléseknek lett volna.”²⁰⁵

Mindeközben egy levél érkezett a budapesti bölcsészkarról Alaksza Helmut joghallgatónak, aki Lejtényivel és Kissel beszélt meg a levél tartalmát: a pesti bölcsészhallgatók az orosz nyelv fakultatívvá tételéért sztrájkfelhívást tettek közzé. Ennek következtében Kiss, Lejtényi és társaik elhatározták, hogy nemcsak a követeléseket bővítik majd ki speciális, a szegedi hallgatókat érintő követelésekkel, de ennek örvén a szervezet megalakítására is kísérletet tesznek, hogy legyen támogató háttere a követeléseknek.

A fiatalok ezekben a napokban beszéltek Baróti Dezső rektorral, akinek elmondták a diákság érdekvédelmi szervének létrehozásának szükségességét, és beszéltek a szervezet elképzelt felépítéséről és célkitűzéseiről, amelyet Baróti lelkesen fogadott és támogatást ígért. A rektor október 13-án egy lengyel vendéghallgatói

---

²⁰⁵ Tóth Imre vallomása. Szegedi Megyei Bíróság Büntetőperes iratai. Kiss Tamás és társainak pere. CSML B. 1249/1957

csoportnak tartott búcsúbálon, maguktól a kezdeményezőktől hallott először a szerveződő diákmozgalomról, majd 15-én hivatalában felkereste öt Abrudbányai, Kiss, Tóth és Lejtényi hallgatók és a formálódó szervezetről tájékoztatták, illetve elnyerték a rektor támogatását.²⁰⁶

Sipos István²⁰⁷ az egyetem DISZ-titkára október 13-án Görög József²⁰⁸ bölcsészhallgatótól a menzán értesült a Budapestről érkezett levélről, valamint a jogi kari hallgatók szervezkedéséről, de arról is tudott, hogy az aznap esti bálon joghallgatók az orosz nyelv fakultatívvá tételéért tervezett sztrájkról beszéltek.²⁰⁹ Ábrahám Antal, az MDP PTO vezetője október 14-én értesült az erről az egyetemi hallgatók körében terjedő írásról, mely „olyan kijelentést is tartalmazott, hogy az egyetemen 12 év alatt szellemi nyomorékokat neveltek”.²¹⁰

Október 15-én délelőtt az egyetemi Diákklubban elfogadták a szervezeti szabályzat-tervezetet és a „Diákszövetség” ideiglenes elnevezést is. Itt véglegesítették azt a javaslatot is, hogy az egyes karok 3-3 főt választanak, akik az úgynevezett 18-as bizottságban (a végleges SZMSZ-t és programot kidolgozó testületben, azaz az ideiglenes vezetőségben) képviselik a kari hallgatókat. Másnap, október 16-án a Bölcsészettudományi Kar Auditorium Maximumában tartott gyűlésen zászlót bontott a MEFESZ.

A DISZ által kezdeményezett, de mivel a hivatalos vezetőség nem jelent meg a teremben, már az első pillanatokban spontán nagygyűléssé alakult ülést Kiss Tamás vezette le, Lejtényi András indokolta a szervezetalakítási céljait, elmondta, hogy a jelenlévők olyan hazafiak, akik a nép érdekében indítják el a mozgalmat

---

²⁰⁶ Baróti Dezső tanúkihallgatási jegyzőkönyv 1957. június 10. Csongrád Megyei Levéltár (CSML) XXV. 9/b. Szegedi Megyei Bíróság Büntetőperes iratai B.942/1957; ÁBTL 3.1.9. V-143357

²⁰⁷ Sipos István (1931–) ekkor a Szegedi Egyetem DISZ-titkára, később tanár.

²⁰⁸ Görög József 1957 nyarán a bölcsészkar KISZ szervezete vezetőségi tagja volt.

²⁰⁹ Sipos István tanúvallomása 1957. augusztus 26. CSML XXV. 9/b. Szegedi Megyei Bíróság Büntetőperes iratai. B.1249/1957; ÁBTL 3.1.9. V-145252

²¹⁰ Ábrahám Antal 1957. június 14-i bejelentése Baróti Dezső fegyelmi ügye kapcsán. Csongrád megyei levéltár Szeged Megyei Bíróság Büntetőperes iratai B942/1957

és alakítják meg a MEFESZ-t. Az ülés első részében a szervezet létrehozásának szükségességéről, céljairól, alapelveiről, a szervezeti keretéről tárgyaltak. Majd arról, hogy a szövetség tanulmányi és szociális követeléseket is megfogalmaz, s mindegyikre majd a kari gyűlések és követelések megfogalmazása után kerül sor, az október 20-án tartandó programalkotó gyűlésen. Ezután felvetésre kerültek tanulmányi problémák és követelések, s közben a hangulat fokozódni kezdett.

A gyűlésen részt vett Görög József hallgató, aki szerint „a gyűlés előtt többen párttagok és DISZ-funkcionáriusok abban állapodtak meg, hogy a gyűlés menetét hozzászólásokkal igyekeznek rendezni. Ez azonban nem sikerült, mivel a közülnök felszólalókat a gyűlés résztvevői lehurrogták és kifütyülték.”²¹¹ Az ekkor jelen lévő Pusztai Éva, egykori vegyészhallgató így emlékezett vissza:

„Közben érkeztek oda a hivatalos DISZ-vezetők közül is, és rögtön át akarták venni a szót, hogy megértjük a problémáitokat elvtársak, de biztatok bennünk, meg tudjuk oldani. De akkor már felbátorodott annyira az ott lévő hallgatóság, hogy nem húzódtunk vissza magunkba, hanem azt mondtuk, hogy köszönjük, eddig ez nem sikerült, most már majd mi. [...] Így érte el az embert az a légkör, hogy valakik elkezdtek merni mondani, azért, mert látták, hogy ott sokan vagyunk, egyet gondolunk, egyetértünk. És el merték mondani! Az egy akkora felszabadító, szinte euforikus, felszabadító érzés volt, mint amikor egy fuldoklót kihúznak a vízből és levegőt kap. Utána mindenki elmondta a nevét, milyen szakos, és mit javasol. Hogy hol és milyen kívánságokkal lépünk fel, hogy ne csak kötelességünk legyen, hanem legyen valami önrendelkezési jogunk is.”²¹²

A gyűlésen eleinte azokról a kérdésekről volt szó, melyeket a diákklubban megbeszéltek.²¹³ A ülésen az eredeti tervek szerint az

---

²¹¹ Szolgálati jelentés 1957. augusztus 23. B.M. Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztálya, Szeged.

²¹² Pusztai Éva szóbeli közlése 2016. augusztus 31.

²¹³ Székely László kihallgatási jegyzőkönyve 1957. augusztus 28. Szegedi Megyei Bíróság Büntetőperes iratai. CSML B. 1249/1957. A 1956. október 16-i

hangzott el, hogy „a MEFESZ politikamentes, párttól, kormánytól és egyéb szervektől független szervezet lenne – erre a tömeg fütülni kezdett – és követelte, hogy a MEFESZ foglalkozzon politikával is.”²¹⁴

A nagygyűlés hangulata percről percre változott. Putnik Tivadar bölcsészhallgató felolvasott egy több pontból álló politikai követelésfüzért mint megvitatandó javaslatot, benne az orosz csapatok eltávolításának kérdésével.²¹⁵ Ekkor – provokációtól tartva – a MEFESZ-szervezők azt javasolták²¹⁶, hogy itt zárják le a MEFESZ alakuló ülést és folytassák majd 20-án, és innentől a gyűlés alakuljon át tömeggyűléssé. Határozat született arról, hogy a MEFESZ intéző bizottsága hozza létre a szervezeti szabályzatot és a programot, és majd a 20-i nagygyűlésen terjesszék újból be, elfogadásra. Ezután több követelést megismételtek és lelkes tapsal jutalmazták. A jegyzőkönyvvezető Székely László szerint ezek voltak az ekkor elhangzott főbb politikai követelések: „1. Szovjet csapatok kivonása, 2. Farkas Mihályék nyilvános tárgyalása, 3. Nagy Imrét a vezetésbe, 4. Kereskedelmi szerződések felülvizsgálása, 5. Varsói szerződés felbontása és semlegesség.”²¹⁷

Aznap éjjel a Tolbuhin sugárúti (ma Kálvária sugárút) diákotthonban Kiss, Lejtényi, Abrudbányai Iván és Tóth Imre joghallgatók néhány példányban legépelték a szervezet megalakulásáról szóló híradást, azzal a céllal, hogy ezzel más egyetemeken és főiskolákon tanuló barátaikon keresztül informálják a többi intézmény diákságát.

„Diáktestvéreink! Mi, a Szegedi Tudományegyetem, a Szegedi Orvostudományegyetem, a Szegedi Pedagógiai Főiskola, a Szegedi Zenetanárképző hallgatói 1956. október 16-án lét-

---

nagygyűlésen Székely László matematika–fizika szakos hallgató Kiss Tamás mellett ült, és mint jegyzőkönyvvezető munkálkodott.

²¹⁴ Sipos István tanúvallomása 1957. augusztus 26. CSML B.1249/1957; ÁBTL 3.1.9. V-145252

²¹⁵ Ld. bővebben: Miklós 2017.

²¹⁶ „Általában az elnökség jogász tagjai voltak azok, akik különböző javaslatokat felvetették a gyűlés további menetére.” Székely László kihallgatási jegyzőkönyve 1957. augusztus 28. Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Vizsgáló Osztálya. CSML B.1249/1957; ÁBTL 3.1.9. V-145252

²¹⁷ Székely 1957.

rehoztuk saját egyetemi ifjúsági szervezetünket a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetségét. Célunk a gondolat szabadsága, a Sztálin és Rákosi által ránk kényszerített szellemi iga lerázása. Meg akarjuk védeni sajátos egyetemi érdekeinket, szabadon akarunk haladni, fejlődni. A DISZ – tapasztalatunk szerint, melyet maga a DISZ Központi Vezetősége is beismer – elvesztette az ifjúság bizalmát, ezenkívül nagyon elmaradt fejlődésében a Párt mögött. Mi nem várhatjuk meg, amíg utoléri. Nem várhatunk, mert fejünkre ég a ház. Ezért a XX. Kongresszus szellemében egy új, a DISZ-től teljesen független ifjúsági szervezetet hoztunk létre, amely kizárólag a mai egyetemisták és főiskolások érdekeit képviseli. Mi szegediek megtettük az első lépést, felhívunk benneteket Csatlakozzatok! Terjesszük ki országos méretűvé a MEFESZ-t! Diáktestvér! Rólad is szó van, a Te érdekeid forognak kockán. Egységben az erő! Csatlakozz a MEFESZ-hez! Szeged, 1956. október 17. a szegedi MEFESZ”²¹⁸

Az ülés utáni első teendők a kari MEFESZ szervezetek megalakítása, a karonkénti három képviselő megválasztása és a kari hallgatókat érintő programpontok megfogalmazása voltak.

Jellegzetes, hogy a 16-i ülésen elhangzottak alapján és azok által ihletetten minden kar saját szakmai, oktatáspolitikai reformkövetelésekkel alkotta meg a maga MEFESZ szervezetét.²¹⁹

Az Egyetemi Diáktanács, a 18-as bizottság

A MEFESZ operatív vezetősége, a később elfogadott Szervezeti és Működési Szabályzatban Ideiglenes Egyetemi Diáktanácsként nevezett testület feladata a 20-i nagygyűlés előkészítése volt. Az tehát, hogy az SZMSZ-t és a programot mint tervezetet a kari követelések talaján összegezze és előterjessze a Diákgyűlésnek elfogadásra.

A szervezők a diáktanácsot mint „18-as bizottság” nevezték, utalva arra, hogy a hat küldő kar három-három küldötté vesz részt a

---

²¹⁸ Közli: Jancsák 2016. 238–239.

²¹⁹ Vö. Jancsák 2016. 84–90.

munkában. De nem mindenki volt aktív.²²⁰ Az előkészítő üléseiken részt vett Diáktanács-tagok: Putnik Tivadar, Vezényi Pál (BTK), Kiss Tamás, Tóth Imre (ÁJTK), Székely László, Deák Tibor (TTK), Resli Pál, Grynaeus Tamás, Kádár Attila (Orvosegyetem, orvostanhallgatók), Nagy Imre (Orvosegyetem, gyógyszerészhallgatók), Gönczöl Dezső, Ács Vilmos, Szőke Sándor (Pedagógiai Főiskola). A TTK esetében egy fő neve, továbbá két gyógyszerészhallgatói képviselő neve nem ismert.²²¹

El kell mondanunk azonban azt, hogy az október 18–19. között a Diáklklubban tartott előkészítő üléseken, megbeszéléseken, ennél nagyobb számban vettek részt hallgatók. Ezen alkalmak nem zárt ülések voltak. A pezsgő hangulatú megbeszéléseken, a MEFESZ programtervezetének megalkotásában többen részt vettek az aktív hallgatók közül: Abrudbányai Iván (ÁJTK), Aszalós János, Székely László (TTK), Vető Miklós (BTK), Sersli István, Halász György, Ambrus János, Csete Iván, Hámori Károly (Orvostudományi Egyetem), Jancsó Gábor, Paróczai Gergely (Pedagógia Főiskola) és mások – akiknek neveit a dokumentumokból és az interjúkból nem tudtuk meghatározni.

---

²²⁰ Fedor Attila (ÁJTK) és Juhász Antal (BTK) nem vett részt a diáktanács munkájában.

²²¹ Az SZTE Oral History kutatócsoportja továbbra is várja a MEFESZ történetével kapcsolatos megkereséseket, információkat, dokumentumokat, interjúalanyokat.

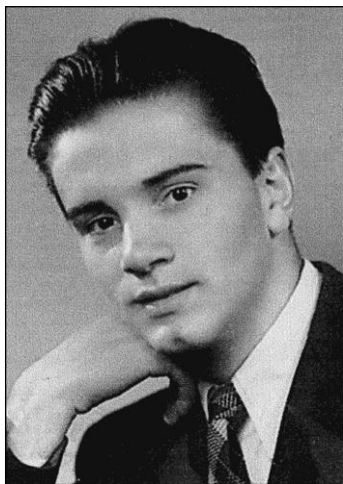
*A MEFESZ ideiglenes intéző bizottság néhány tagja
(a nevek alatt zárójelben, mely egyetemi városban vettek részt
a MEFESZ küldöttjeként a diákgyűlésen)*

*Abrudbányai Iván
(Pécs)*

*Ambrus János
(Debrecen)*

Aszalós János

*Ács Vilmos
(Pécs)*

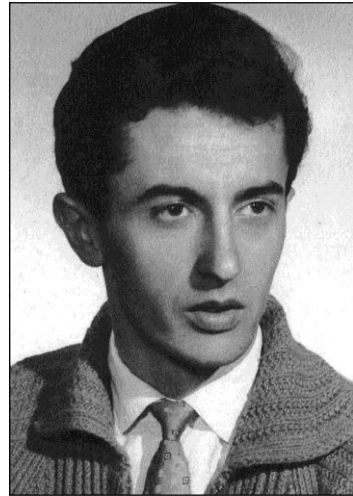
*Csete Iván
(Miskolc)*

Gönczöl Dezső

*Hámori Károly
(Miskolc)*

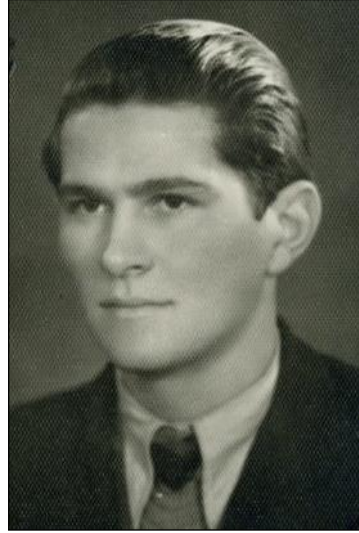

*Kiss Tamás
(Budapest, Gödöllő)*

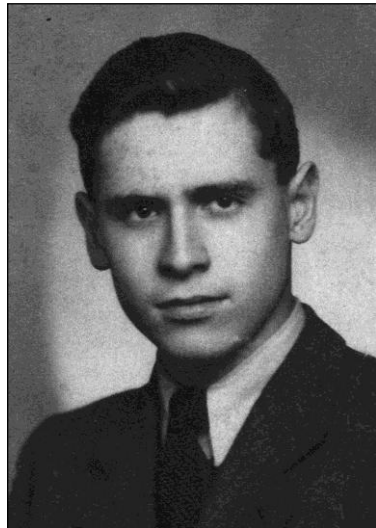
Lejtényi András
(Budapest, Gödöllő)

Putnik Tivadar

Székely László

Tóth Imre
(Budapest)

A MEFESZ céljai

„A szövetség célja, hogy az egyetemokról és főiskolákról kikerülő ifjúság, mely a nemzet agyát van hivatva képviselni, ne közönyös passzív tömeg, ne gyáva, gerinctelen és önző réteg legyen, hanem népéért, hazájáért, boldogabb jövőnkért harcoló bátor, lelkes sereg. Ne riadjon vissza az igaz szó kimondásától, hanem képzettségével, tudásával, tehetségével népünket, hazánkat szolgálja.” (MEFESZ SZMSZ 5.)

Az Auditorium Maximumban 1956. október 16-án megalakult MEFESZ, az október 20-án tartott nagygyűlésen fogadta el szervezeti szabályzatát. Az október 20-i nagygyűlésen a Magyar Rádió hangfelvételt készített.²²² Az ülésen Gönczöl Dezső pedagógiai főiskolai hallgató mondott köszöntő beszédet, Lejtényi András ismertette a MEFESZ Szervezeti és Működési Szabályzatát, majd Kiss Tamás joghallgató a MEFESZ programját, előbb a tanulmányi majd politikai követeléseket. Kiss hangsúlyozta, hogy a program, a követelések a szegedi MEFESZ programja, a kari követeléseket a kari gyűlések alkotják/alkották meg. Itt jegyzem meg, hogy e kijelentés már utalt arra, hogy az új szervezet minden elemében érvényesíteni fogja a szubszidiaritás elvét, tehát alulról építkező szervezet lesz. A mozgalom elindulásakor elementáris igényként merült fel, hogy mivel a felsőoktatási hallgatók világát, érdekeit, céljait speciális egyediségek jellemzik, azok artikulációját és képviselését maguk a diákok végezzék.

„Érdekeinket mi ismerjük legjobban, a mi feladatunk, hogy ezeket képviseljük, és ha kell, meg is védjük. Rajtunk kívül álló szervezet olyan vezetőséggel, amely nemcsak a mi képviselőinkből áll, nem tudja oly nyomatékkel védelmezni a mi érdekeinket, mint mi. Nem vagyunk kisgyerekek, akik nem tudják megállapítani, hogy mi a helyes, mi a helytelen. Tapasztalatunk az, hogy

---

²²² Pálffy Gyulának a főiskola Pedagógiai Tanszékének tanársegédének közbenjárására Budapestről Garai György érkezett, aki rögzítette az ülést. Bővebben ld. Jancsák Csaba (2017): *Voices of Revolution: The History of Scroll* No. MR D565. *Belvedere Meridionale* 2017:1 63–67.

csak azt tudjuk elérni, amiért megharcoltunk, amit magunk kivittünk.” (MEFESZ SZMSZ 2/c)²²³

A DISZ-ben csalódott egyetemi hallgatók abból kiindulva kezdtek meg szervezni a MEFESZ-t, hogy a hétköznapi tapasztalatuk azt mutatta, az ifjúság képviselői, a szervezet vezetői elszakadtak a bázistól, és nem képviselik az egyetemi ifjúságot. A hallgatói szervezet létrehozásának további okát az adta, hogy az egyetemi életszakaszban lévő ifjúság képviselője a szovjet mintára központosított DISZ-ben nem működik, a hallgatói problémák felvetését és az ezzel való érdemi foglalkozást, minden esetben megelőzik más ifjúsági rétegek (a munkás- vagy a parasztfiatalok) problémái. Ezzel együtt a hallgatók felismerték, hogy a felsőoktatás legfőbb három alrendszerének (szakigazgatás, oktatási intézmények, hallgatói önkormányzatiság) speciális és közös érdeke, hogy a hallgatói képviselő hatékony munkát tudjon végezni. Ugyanakkor azt is felismerték, hogy ez csakis alulról építkező, demokratikus módon hozhat létre eleven és működni képes hallgatói érdekképviselőt. E kérdésben az új és önálló szervezet szükségességét abban látták, hogy a diákerdekképviselő szerepét ellátó MEFESZ helyett/mellett a legitim képviselőre más szervezet nem képes.

A szövetség jellegét és feladatvállalását akképpen határozták meg, hogy „*a MEFESZ az egyetemi és főiskolai hallgatók széles tömegeinek szervezete, mely magában foglalja a felsőoktatásban részesülő fiatalok összességét*”²²⁴, tehát a tagság (amely személyenkénti önkéntes tagsági viszonytal jött létre) alapja a felsőoktatási polgárjog és az egyesülés szabadságjoga. Ebből következett az, hogy a szervezeti belső hálózatot a személyek olyan közössége jelentette, amely dominánsan homológ és a diákok életvilágából adódóan empatikus: „*A MEFESZ tagjának jogában áll számítani a szövetség szolidaritására és támogatására jogos és indokolt esetben*”.²²⁵

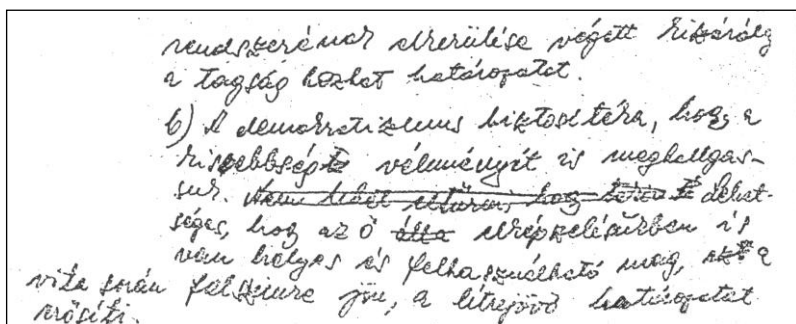
---

²²³ Közli: Jancsák 2011. 93.

²²⁴ Uo.

²²⁵ A MEFESZ 1956. X. 20-i nagygyűlésének magnófelvétele. <http://www.mefesz.hu/document.php?id=4>

A MEFESZ szervezeti rendjében a legmagasabb döntéshozó fórumként a Diáknagygyűlés működött. A negyedévente összeülő nagygyűlést a szegedi egyetemi és főiskolai hallgatók összessége alkotta. A nagygyűlés közösen meghozott döntéseiben a közös akarat megnyilvánulását látták, emiatt ezen határozatok minden MEFESZ tagra kötelező jelleggel bírtak.²²⁶

rendszerének elkerülése végett kizárólag a tagság hozhat határozatot.
b) A demokratizmus biztosítása, hogy a kisebbség véleményét is meghallgassuk. ~~Itt lehet elvárni, hogy tényleg lehet~~ lehetőség, hogy az ő elképzelésükben is van helyes és felhasználható mag, ~~ami~~ a vita során felszínre jön, a létrejövő határozatot erősíti.

Részlet a MEFESZ SZMSZ-éből. Lejtényi András kézírata: „A demokratizmus biztosítása, hogy a kisebbség véleményét is meghallgassuk. Lehetséges, hogy az ő elképzelésünkben is van helyes és felhasználható mag, a vita során felszínre jön, a létrejövő határozatot erősíti.”²²⁷

²²⁶ MEFESZ SZMSZ I.2. „A felülről jövő utasítások káros rendszerének elkerülése végett kizárólag a tagság hozhat határozatot” és III.1.a. „[a diáknagygyűlés] Határozatait a közös akarat megnyilvánulásaként kell felfogni. Az illetően meghozott határozatok tehát visszaható erővel bírnak minden hallgatóra nézve.” Közli Jancsák 2011. 92. és 96.

²²⁷ Közli: Jancsák 2011. 91–100.

*A nagygyűlés elnökségi asztala: Lejtényi András (áll) ismerteti az MEFESZ szervezeti szabályzat tervezett szövegét. Lejtényitől balra (ülve) Gönczöl Dezső és Kiss Tamás. Kiss mellett, az elnökségi asztal közepén Perbíró József professzor. Perbíró jobb karjánál (szemüveggel) Székely László, akinek jobb karjánál, fehér blúzban Varga Edit, mellette Tóth Imre és Ambrus János. Az asztal bal oldalán (szemüveggel) Ács Vilmos.
(Fotó: Liebmann Béla)*

*Fodor Gábor TTK dékán és Baróti Dezső rektor a nagygyűlésen.
(Fotó: Liebmann Béla)*

Október 20-án a tanulmányi követelések után fogalmazták meg a politikai követeléseket. (Fotó: Liebmann Béla)

Az október 20-i nagygyűlésen részt vevő hallgatók. (Fotó: Liebmann Béla)

A MEFESZ szervezetében a Diáknagygyűlésnél alacsonyabb szint a határozathozatali joggal bíró Kari Diákgyűlés volt. Az SZMSZ értelmében a kari gyűléseken a kar hallgatói hozhatták meg a kari specifikumokból adódó sajátos döntéseket, ám a kari diákgyűlés kötelező érvényű határozata csak kari szinten volt érvényesíthető, és nem mondhatott ellent a Diáknagygyűlés által hozott valamely határozatnak. A kari hallgatók közös döntéseként megszületett határozat a kar minden MEFESZ tagjára kötelező érvényű volt. A kari Diákgyűlések határozatainak végrehajtását évfolyamonként választott Kari Diáktanács hajtotta végre. Az évfolyamgyűlések határozatainak végrehajtását az évfolyamtanács végezte, a csoportgyűlés határozatainak végrehajtását pedig a csoport által választott csoportmegbízott. A kari tanácsnak, az évfolyam tanácsnak és a csoportmegbízottnak határozathozatali joga nem volt.²²⁸

Az SZMSZ értelmében a Diáknagygyűlés ülései közötti szünetekben az Egyetemi Diáktanács képviselte a hallgatósgot.²²⁹ Ez a már korábban említett 18-as bizottság, mely karonként 3-3 fővel szerveződött (joghallgatók, bölcsészek, TTK-sok, orvostanhallgatók, gyógyszerészek, pedagógiai főiskolások képviselői).

A MEFESZ létrehozásának már a kezdetektől fogva célja volt az országos hatókörű és tagságú szervezet kiépítése: „*Célunkkal ellenkezik szűk körű, provinciális szervezet létrehozása. Mozgalmunkat ki kell terjeszteni az ország összes egyetemistájára és főiskolására.*”²³⁰

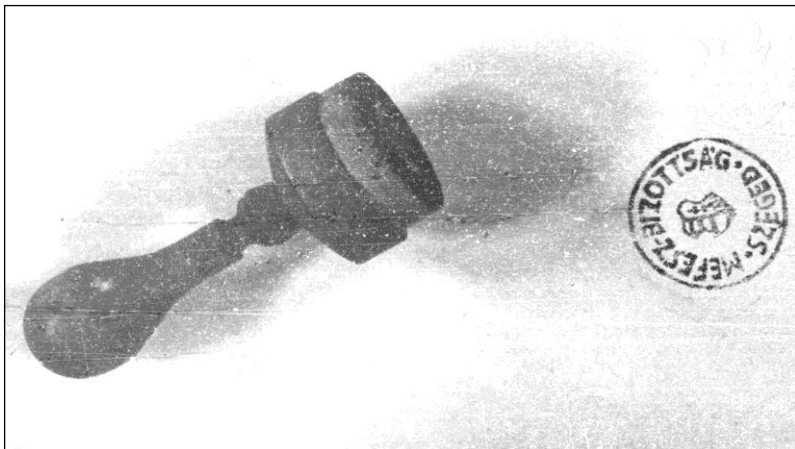
Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a MEFESZ alulról építkező, demokratikus elvek alapján született hallgatói önkormányzat volt, mely az országos képviselő szervezeteként született meg.

---

²²⁸ MEFESZ SZMSZ III.2–4. Közli Jancsák 2011. 96–98.

²²⁹ MEFESZ SZMSZ III.1. b)-c) Közli: Jancsák 2011. 98.

²³⁰ MEFESZ SZMSZ III.5. Közli Jancsák 2011. 99.

A MEFESZ bélyegzője

A MEFESZ követelése

A tanulmányi követelések

A MEFESZ programjának első részét a hallgatókat érintő diák-szociális és érdekképviselési követelések alkották. Azonban a szövetség nem kizárólag hallgatói érdekképviselési szervezetként határozta meg magát, noha a fő komponens ez volt, de miként az október 16-i gyűlésen már szóba került és elhatározták, a 20-i programalkotó nagygyűlésen közéleti/politikai követeléseket is megfogalmaztak. E szerepvállalással túlléptek a szűkebben értelmezett hallgatói életvilágot jelentő kereteken. A politikai követelések az egész ország problémáira reflektáltak.

A MEFESZ tanulmányi követelése a következők voltak (1956. október 20.):

- „1. Az egyetemi ifjúság káderezését az MDP 1956 augusztusában hozott értelmiségi határozatának szellemében végezzék!*
- 2. A Szegedi Egyetem – mint újság – az egyetemi és főiskolai hallgatók sajtóorgánuma legyen, ez tükröződjön tartalmában és formájában!*
- 3. A diákjóléti bizottságba küldendő tagot a kari gyűlések válasszák!*
- 4. Követeljük a szabad elvi viták rendezésének jogát!*
- 5. Túlterhelések megszüntetése:*
  - a) A nőhallgatók számára töröljék el a honvédelmi oktatást! A férfi hallgatók óraszámát heti két órára csökkentésük!*
  - b) A nem szaktárgyakból megfelelt-nem megfelelt értékelés legyen! Kevesebb kötelező órát, több speciálkolégiumot!*
- 6.*
  - a) Szálló- és lakásügyben lakásügyi bizottságot hozunk létre, mely megállapítja a lakások maximális bérét.*

- b) A szálló igazgatójának kinevezésénél az ifjúság képviselőjének vétőjoga legyen!
  - c) A felszabaduló középületekből az igények szerint diákszállókat hozzanak létre!
- 7.
- a) Külföldi utazások szervezése keletre és nyugatra!
  - b) 50%-os utazási kedvezményt követelünk belföldi utazásokra!
8. Általános jegykedvezményt követelünk minden kulturális rendezvény minden előadására!
9. A zenei szakiskola főiskolai jellegének elismerését követeljük, a hallgatók számára rendes, egyetemistákat megillető jogokat követelünk!
10. A védőnőképző főiskolai jellegének elismertetése és a hallgatók számára rendes főiskolásokat megillető jogokat! ”²³¹

A politikai követelések

Az október 20-i nagygyűlésen a jelen lévő több száz hallgató azután, hogy elfogadta a szervezeti szabályzat szövegét, megfogalmazta és elfogadta a MEFESZ pontokba sorolt politikai követeléseit²³². A nagygyűlésen az ülést előkészítő bizottság, az intézményi és kari hallgatók képviselőkből álló ideiglenes Egyetemi Diáktanács (az úgynevezett 18-as bizottság) által – Kiss Tamás koordinálásával – október 17–19. között összeállított politikai program első hét pontját Kiss ismertette.

- „1. Követeljük, hogy állítsák bíróság elé azokat, akik felelősek az elmúlt időszak bűneiért, és e tárgyalásoknak a legnagyobb nyilvánosság előtt kell lefolyniuk!

---

²³¹ Vö. Kiss 2002. 116–117.; A gyűlés hangfelvételének szövege elérhető interneten itt: *A MEFESZ 1956. X. 20-i nagygyűlésének magnófelvétele.* <http://www.mefesz.hu/document.php?id=4>

²³² A követelések hangfelvételéből részletek elérhetőek itt: *1956. X. 20-i ülés hangfelvétel részletek.* <http://www.mefesz.hu/document.php?id=1>

2. Követeljük a tájékoztatás szabadságát! A sajtó mindenben hozzon részletes beszámolót és fűzzön hozzá kommentárt!
3. Követeljük, hogy Nagy Imrét és Lukács Györgyöt válaszzák be a központi vezetőségbe!
4. Bérügyi reformot követelünk! Állapítsák meg az államtól származó összjövedelem felső határát, és gyorsítsák meg az alacsony bérek felemelésének ütemét!
5. Követeljük a halálbüntetés eltörlését, politikai bűncselekményekben!
6. Új alapokra fektetett, szabad, demokratikus választási rendszert követelünk!
7. Követeljük, hogy az egyetemi ifjúság nagyobb részt kapjon az ország politikai és egyéb ügyeinek intézésében!”²³³

A programalkotó nagygyűlés ezután hallgatói javaslatok alapján elfogadta és ezzel a politikai követelések közé emelt öt további követelést, melyek már korábban, a 16-i gyűlésen is felvetődtek. A hozzászólások időrendjében:

8. „Töröljék el a parasztság kötelező beszolgáltatásának rendszerét!”²³⁴
9. „Március 15-e nemzeti ünnep legyen!”²³⁵

---

²³³ Uo.

²³⁴ A követelést Abrudbányai Iván joghallgató javasolta: „*Javaslom azt, hogy mint Jugoszláviában, töröljék el a parasztság kötelező beszolgáltatását.*” A gyűlés hangfelvételének szövege itt: *A MEFESZ 1956. X. 20-i nagygyűlésének magnófelvétele.* <http://www.mefesz.hu/document.php?id=4> A Dél-magyarország 1956. október 21-i lapszámában. „A szegedi egyetemisták és főiskolások nagygyűlése elfogadta a MEFESZ szervezeti szabályzatát és programját” címmel közölte a követelések egy részét. E követelést a hangfelvétel megőrizte, de a Délmagyarországban nem jelent meg.

²³⁵ A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa március 15-ét az 1951. március 10-én közzétett 1003/1951. sz. határozatával nyilvánította munkanappá. A 20-i nagygyűlésen Tóth Géza I. éves orvostanhallgató vetette fel, hogy „*március 15-ét hivatalosan tegyék az ifjúság ünnepévé*”, ezután egy hallgatónő (neve nem ismert) tett módosító javaslatot, ilyenformán: „*Szeretnék egy kiigazítást tenni. Ugyanis az előttem felszólaló elsőéves orvostanhallgató azt mondta, az ifjúság ünnepévé. Jelenleg március 15. az ifjúság ünnepe. Mi azt követeljük, hogy nemzeti ünnep legyen!*” A gyűlés hangfelvételének szövege itt:

10. „A szovjet csapatokat az országból távolítsák el!”²³⁶
11. „Legyen egyetemi autonómia!”²³⁷
12. „Követeljük az 1848-as Kossuth címer visszaállítását”²³⁸

A MEFESZ követelései magukba foglalták az egyetemi ifjúság által megfogalmazott problémákat és megoldási javaslatokat. A következőkben a szövetség társadalmi mozgalmi jellegének sajátosságait és jelentőségét mutatjuk be. Azt a folyamatot, amely során a szerveződés országos mozgalommá terebélyesedett, a szegedi követelések pedig a forradalom követeléseivé váltak.

A MEFESZ 1956. X. 20-i nagygyűlésének magnófelvétele. <http://www.mefesz.hu/document.php?id=4>

²³⁶ A javaslatot az október 16-i nagygyűlésen Putnik Tivadar bölcsészhallgató fogalmazta meg először, az október 20-i nagygyűlésen pedig Halász György negyedéves orvostanhallgató, így: „*A politikai célkitűzésekhez szeretnék még hozzászólni. Azt hiszem, hogy minden magyar embernek az egyik leghőbb vágya az, hogy a most talán tízezres, és tízezres tömegével jelenlévő orosz csapatokat az országból távolítsák el.*” A gyűlés hangfelvételének szövege itt: *A MEFESZ 1956. X. 20-i nagygyűlésének magnófelvétele.* <http://www.mefesz.hu/document.php?id=4> E követelést a hangfelvétel megőrizte, de az ülésről részletes beszámolót közlő október 21-i Délmagyarország lapszámban nem jelent meg.

²³⁷ A követelést Kádár Attila orvosegyetemi hallgató javasolta, így: „*Javaslom, és a magam részéről követelem azt, hogy itt nemcsak Szegeden, de országos viszonylatban az egyetemeken legyen autonómia. Olyan autonómia, amely az egyetemi hallgatóknak teljes szuverén egyetemi polgári jogot biztosít.*” A gyűlés hangfelvételének szövege itt: *A MEFESZ 1956. X. 20-i nagygyűlésének magnófelvétele.* <http://www.mefesz.hu/document.php?id=4>

²³⁸ A Kossuth-címer visszaállításának kérdése a visszaemlékezések és a korabeli dokumentumok tanúbizonysága szerint már az október 16-i gyűlésen is előke-rült. A MEFESZ szervezői, interjúalanyaink visszaemlékezése szerint ez része volt a 20-án elfogadott követeléseknek, azonban a nagygyűlés rádiófelvételének megmaradt részében – amely részletekben tartalmazza szinte az egész ülésen elhangzottakat – nem találtuk meg e követelést. (A Magyar Rádió épületét 1956. október 23-án este több belövés érte, mely eredményeként az archívum egy része elégett. A megmaradt hangfelvétel nem az egész ülést tartalmazza.) Az ülésről hosszú és részletes tudósítás jelent meg a Délmagyarország október 21-i lapszámának 5. oldalán, amelyben mint a MEFESZ 20. programpontja szerepel a Kossuth-címer visszaállításának követelése. Mindent egybevetve bizonyítottnak tekintjük e követelésnek MEFESZ politikai követelései között való szerepeltetését. Vö. Jancsák 2017

*Halász György (a harmadik sor jobb szélén ül, ír) orvostanhallgató volt az, aki október 20-án javasolta a szovjet csapatok távozásának követelését.
(A fotó Farkas Józsa Márton tulajdona)*

A MEFESZ megalakulásának és követeléseinek híre

Miután az október 16-i spontán nagygyűlés kimondta a szervezet megalakulását és – átalakulva politikai nagygyűléssé – egyes követelések már elhangzottak, majd megbeszélték a 20-i szervezeti szabályzat és programalkotó nagygyűlés időpontját és helyszínét, aznap éjjel – október 17-i dátummal – Diáktestvéreink! Csatlakozzatok! címmel röplapot készítettek. A néhány példányban írógépen készített röplap volt az első híradás a megalakulásról. A következő napokban, a forrongó szegedi egyetemi ifjúságról az ország és a világ közvéleménye a tömegmédiából értesült.

A hallgatók szerveződését a nyomtatott sajtó és a rádió segítette. Ez a jelenség a kötetben szereplő mozgalmak vonatkozásában már korábban is megjelent, de a SZEI esetében ez csak a kulturális

tevékenységről (a Hamlet előadásáról) szóló híradásként jelent meg az országos nyomtatott sajtóban, a szervezet célja, feladat és szerepvállalása maradt a partikuláris megjelenésű lapok hatókörain belül (Szegedi Új Nemzedék és Szegedi Híd).

Az október 17-én született Diáktestvéreink! című felhívás és a szerveződő MEFESZ híre eljutott a hazai felsőoktatás több képzőhelyére, ezekre reflektáltak az október 20-i ülés előtt, alatt²³⁹ és után érkezett táviratok, melyek a budapesti Agrártudományi Egyetemről, a Műszaki Egyetemről, a Mezőgazdasági Gépészmérnöki Főiskoláról és Pécsről érkeztek a szegedi mozgalom tagjaihoz.²⁴⁰

A néhány legévelt és elküldött röplap önmagában bizonyosan nem fejtett volna ki olyan hatást, amely az események forradalmasodásához vezethetett. A tömegeket elérő sajtótermékek erősítették fel a megalakulás és a követelések hatását, nem sokkal a MEFESZ hivatalos zászlóbontása után.

A Délmagyarország című napilap október 18-i számának harmadik oldalán „Szegedi egyetemisták nagygyűlése” és „A miniszter nyilatkozata” című írásaiban számolt be a 16-i nagygyűlés eseményeiről (kivonatolva a követeléseket) valamint a Szegedre látogató Kónya Albert miniszter a rétegszervezet megalakulása és a tanulmányi követelések ügyében tett támogató nyilatkozatáról. A lap október 20-i számának címlapján („Fakultatív nyelvoktatás az egyetemeken – Kónya Albert oktatási miniszter nagyfontosságú bejelentései”), illetve harmadik oldalán a pedagógiai főiskolások csatlakozásáról („A főiskolások is csatlakoztak”).

A Szabad Ifjúság október 20-i lapszámának 2. oldalán nagy cikket szentelt a szegedi diákok szervezet-alakításának. Az „Együtt vagy külön-külön? A szegedi diákság állásfoglalásához” című írás kezdő soraiban jelent meg, hogy „Vihar van Szegeden. Vihar, amely kedden este²⁴¹ tört ki a bölcsészettudományi kar hallgatói között, s amely tart még ma is. Jogos panaszok, igények szítják a viták más amúgy is magasracsapó lángját.” A cikkíró a követelése-

---

²³⁹ A nagygyűlésen ezeket felolvasták. A rádiófelvétel gépirata itt: <http://mefesz.hu/document.php?id=4>

²⁴⁰ Jancsák 2016

²⁴¹ Az október 16-i nagygyűlés napja.

ket enyhítve közli, hogy [kiemelések – JCs.] mit „*kérnek az egyetemisták*” „Egy autonóm egyetemi ifjúsági szervezet létrehozását, az egyetemi reform gyors, határozott megvalósítását, a *szocialista* demokrácia minden tekintetben való tettekreváltását”, „általános demokratikus választásokat követelnek *a DISZ-en belül* [...] teljes szabadságot a sajtónak, töröljék el a halálbüntetést, állapítsák meg az államtól származó összjövedelem felső határát és gyorsítsák meg az alacsony bérek felemelésének ütemét.” „A szegedi fiatalok annak a *véleményüknek adnak kifejezést*, hogy szükség van *egynémely* személyi változásra, s a bűnösök megbüntetésére. Követelik, hogy március 15-e nemzeti ünnep legyen.” A követelések ilyen módon való torzítása nem lehetett a véletlen műve, hiszen a cikkíró szó szerint közli a DISZ által is elfogadott követeléseket (Kónya Albert oktatási miniszter e napokban többször is nyilatkozott a tanulmányi követelések támogatottságáról) a többit pedig felpuhítja, amikor a demokráciát a „szocialista” jelzővel látja el, a demokratikus választásokat a „DISZ-en belül”-re vonatkoztatja, a személyi változások követelését pedig „véleménnyé” puhítja. Ugyanakkor önellentmondásba keveredik, amikor az egyetemisták első „kéréséről” később azt írja, hogy „Az elsőrendű *követelést* már megvalósították. Létrehoztak egy autonóm egyetemi ifjúsági szervezetet, a MEFESZ-t.” A terjedelmes írásban megjelent, hogy „Ma nagygyűlésre kerül sor, a MEFESZ szegedi egyetemi tanácsának rendezésében, ahol ismét megtárgyalják az immár csokorbakötött követeléseket. Dúl és pillanatra sem enyhül a vihar Szegeden. Első ízben történt ifjúsági szövetségünk [a DISZ – JCs.] életében, hogy 3000 egyetemista elhagyta szövetségünket s új szervezetet alakított.” A szöveg végén – s innentől válik érthetővé a cikk címe: „Együtt vagy külön-külön”? – a DISZ lapjaként megmagyarázzák, hogy a problémafelvetés jogos, de ezekért együttesen kell fellépni a fiatalságnak: „Nem, a szegedi egyetemisták nem ellenségei egységes ifjúsági szövetségünknek, csak tisztulást akarnak benne az alapszervezettől a központi vezetőségig. Ez a tisztulási folyamat már megindult a DISZ-ben.” Ezt a nézetet erősíti és hangsúllyal látja el a következő cikk, mely „EGYÜTT!” címmel tudósított arról, hogy a budapesti joghallgatók gyűlésén egyetértettek a szegedi diákok jogos követeléseivel („az egyetemi oktatás és az ifjúsági szövetség megújhódásáért”), de a pesti joghallgatók Hajnóczy

Körének álláspontja „egy lényegbevágó nézetben különbözik a szegediekétől; a Hajnóczy-kör tagjai sikraszálltak az ifjúsági egységért”, hogy „mind a jogos követelésekért, nem szétforgácsolva, hanem az erőket összekovácsolva, a DISZ-en belül folyják a harc.”²⁴² A MEFESZ október 16-i zászlóbontásával a DISZ körül elfogyott a levegő. A Szabad Ifjúság a DISZ-ben keletkezett zavart megoldani és a párt dűledező ifjúsági szervezetét „levegőhöz juttatni” azzal akarta, hogy – követve a DISZ vezetőségének taktikáját – megpróbálta a szervezeten belül tartani az egyetemistákat és ezzel megtartani a DISZ kezében az irányítást. Mint tudjuk ez nem sikerült, mert a 20-i nagygyűlésen kristályos módon és határozottan fogalmazódtak meg a MEFESZ-nek a kommunista diktatúra számára végzetesnek bizonyult követelése (melyeket a küldöttek tolmácsoltak a 22-i országsszerte tartott diákgyűléseken).

Ugyanez a cenzúra működött a huszadikai ülésről másnap tudósító helyi lap a Délmagyarország lapszámában²⁴³ is. „A szegedi egyetemisták és főiskolások nagygyűlése elfogadta a MEFESZ szervezeti szabályzatát és programját” címmel közölt tudósításában a MEFESZ politikai programjában nem szerepeltették a parasztság kötelező beszolgáltatása eltörlésének követelését, és a szovjet csapatok eltávolításának követelését. (Amelyeket csak az ülés hangfelvétele őrzött meg az utókornak.)²⁴⁴

Az október 21-i Szabad Ifjúság „Merre tart az egyetemi ifjúság” összefoglaló cím alatt – a fenti logika mentén – elemző tudósítást közölt a huszadikai szegedi MEFESZ-gyűlésről, a műegyetemi diákszálló diákbizottsága gyűléséről és a pécsi diákok véleményéről. Az első „Mi történt a MEFESZ nagygyűlésen?” című írásban olvashatjuk [a dőlt betűs kiemelések – JCs.]:

„A nagygyűlésen a MEFESZ vezetősége a hallgatók elé terjesztette az egyetemisták és főiskolások új szövetségének szervezeti és működési szabályzatát, amely többek között kimondja, hogy a MEFESZ szabad, független szervezet, *elfogadja a marxista-leninista pártnak a XX. kongresszus szellemében való irányítását.* Legfelsőbb fórumának a majd létrejövő országos egyetemista par-

---

²⁴² Szabad Ifjúság 1956. október 20. 2.

²⁴³ DM 1956. október 21.

²⁴⁴ Ld. a 234 és 235 lábjegyzetet

lamentet fogadták el. Hosszas vita után a nagygyűlés elfogadta a szervezeti szabályzatot és leszögezte, hogy magáévá teszi a munkás-, paraszt- és értelmiségi fiatalok jogos követeléseit is. A nagygyűlés elfogadta a MEFESZ jelszavát: *Demokráciával a boldogabb jövőért, a szocializmusért!* A szervezeti szabályzat megtárgyalása után magukévá tették a MEFESZ programját, amelyet lapunk tegnapi számában már közöltünk. Kiegészítve azzal a ponttal, hogy új, demokratikusabb országgyűlési választási rendszert követelnek.”²⁴⁵

A dőlt betűvel kiemelt szövegrészek ebben a formában nem szerepelnek a gyűlés hangfelvételén, ugyanakkor a cikk utolsó mondatában szereplő „demokratikusabb országgyűlési választási rendszer” követelése önmagában is ellentmond az egypártrendszerű berendezkedés helyeslésére való cikkrészletnek (ráadásul a követelés szöveghűen szabad, demokratikus választási rendszerről szólt).

A rövid tudósítást követi a műegyetem központi diákszallójának gyűléséről szóló hosszú tudósítás, mely tizenöt pontban közli a mérnökhallgatók tanulmányi és a munka világára vonatkozó követeléseit – az erkölcsi és anyagi megbecsülésről, a menza színvonaláról, a katalógus eltörléséről, a külföldi munkavállalásról, a diákotthonok túlszűfoltóságáról, az utazási kedvezményről, a szakkönyvek árának csökkentéséről – egy politikai természetű követelés szerepel a cikkben: „nyílt tárgyalást kérünk Farkas és társai ügyében”. Az ezt követő, szintén kéthasábos írás a pécsi egyetemisták tanulmányi követeléseiről, majd állásfoglalásáról tudósít: „Együtt a DISZ-szel”. A cikkek olvastán szemléletesen kirajzolódik a szerkesztőség (korábban már bemutatott) álláspontja, mely szerint az egyetemisták többsége a DISZ-en belül képzeli el, a DISZ-től várja a tanulmányi gondok megoldását – politikai követelések csak annyiban „szűrődtek át” a szerkesztőségi rostán, amelyek arra utaltak, hogy a szocialista demokrácia megerősítése által történik majd a hibák kijavítása.

A friss fuvallat – amelyet a szegedi diákok DISZ-ből való kilépésének ténye, a független MEFESZ megalakítása és a tanulmányi, illetve politikai követeléseik jelentettek – kezdett átalakulni a szabadság viharává.

---

²⁴⁵ Szabad Ifjúság 1956. október 21. 5.

Ehhez komoly támogatást nyújtott a Magyarországon az állampárt által tiltott, műszaki technológiával zavarva, sípolva, recsegően is igen nagy népszerűségnek örvendő és sokak által hallgatott Szabad Európa Rádió. A SZER 1956. október 20-a délután egy órakor kezdődő Hírszolgálat című műsorában (véltetően az aznap megjelent Szabad Ifjúság lapszámában szereplő információk talaján) már hírt adott az október 16–19. közötti szegedi eseményekről:

„Szakadás állott be a DISZ-ben. A Szabad Ifjúság jelentése szerint 3 ezer egyetemista kivált a szervezetből és MEFOSZ [sic!] néven új autonóm egyetemi ifjúsági szervezetet alakított. Az egyetemisták a szegedi bölcsészkaron napok óta gyűléseket tartanak, amelyen követelték az autonóm egyetemi ifjúsági szervezet létrehozását, az egyetemi reformok gyors és határozott megvalósítását, a szocialista demokrácia tettekre váltását. Általános demokratikus választásokat követeltek az ifjúsági szervezetekben, követelték a Kommunisták Párt értelmiségi határozatának végrehajtását, a honvédelmi és marxista előadások számának csökkentését. Ezen túlmenően más politikai természetű követeléseket is előterjesztettek a szegedi egyetemisták. Teljes szabadságot követeltek a sajtónak, kívánták a halálbüntetés eltörlését, az állami fizetések felső határának megállapítását, az alacsony bérek felemelését. Határozatukban hangsúlyozzák, hogy szükség van egyes személyi változásokra, a bűnösök megbüntetésére. Ezekben a gyűléseken határozták aztán el a MEFOSZ megalapítását. Kónya Albert oktatásügyi miniszter ígéretet tett a követelések megvizsgálására. Bejelentette, hogy megvalósítják a fakultatív nyelvoktatást. A MEFOSZ nevű új egyetemi szervezet első gyűlésén hozott határozatában hangsúlyozza, hogy a DISZ nem tudott élére állni az egyetemisták mozgalmának, nem harcolt következetesen jogos követeléseikért. A Szabad Ifjúság című folyóirat jogosnak ítéli az egyetemisták türelmetlenségét.”²⁴⁶

A hírt 20-án 14:00, 15:00 megismételték, majd az utolsó öt mondat kivételével (Ezekben a gyűléseken...) még 20-án 16:00-kor, 18:00-kor, 20:00-kor, és 21:00-kor.

---

²⁴⁶ <http://szer.oszk.hu/felvetel?i=776729324&n=13-00-ora-hirszolgalat>

Október 20-án 21:10-kor és 23:59-kor, majd 21-én 14:21-kor pedig elhangzott az első rádiós jegyzet, Mikes Imre (Gallicus) kommentárja, Reflektor című műsorában:

„Vihar van Szegeden, pusztító vihar [...] Valóban, vihar van Szegeden, ámbár nem a természet erőinek, hanem az ifjú lelkek lázadásának elemi vihara. De ugyan miért nevezik ezt a vihart pusztítóknak? Lehet, sőt, valószínű is, hogy a rendszer számára pusztító, de éppen úgy lehet, sőt, bizonyos, hogy a nemzet számára tisztító és építő. Elvégre mit követelnek a szegedi egyetem fiatal magyarjai és mit követelnek velük együtt minden fiatal magyarok? A maguk számára függetlenséget, a főiskola számára autonómiát, a nemzet számára népuralmat, szabad választásokat, a származás szerinti káderezés hitleri rendszerének felfüggesztését, az úgynevezett honvédelmi, valamint a párttudományi és orosz nyelvórák számának csökkentését és követelik a sajtószabadságot, a halálbüntetés eltörlését, a gyarmati helytartók nyaklótlan jövedelmének megszorítását és a robotoló népmilliók éhbérének emelését. [...] Ez a vihar lenne pusztító? Nem pusztító, de teremtő vihar ez, azoknak az eszményeknek adván életet, amelyeket semmi bilincscsel és semmi kötéllel nem tudtak kiölni a magyar lélekből. Vihar dúl tehát Szegeden, szinte forradalmi vihar. Nemcsak szavakkal és nemcsak ideálokkal, hanem tettekkel is. Hiszen azok az ifjak, akik a Tisza-parti metropolisban kivonultak a szellemi barikádokra, egyben kivonultak a DISZ-ből is és menten létrehívták, illetve új életre hívták a Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetségét [sic!]”²⁴⁷. [...] A jövő a miénk – hirdették. Ez a jövő tört ki

---

²⁴⁷ A Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetsége 1945. augusztus 12-én alakult a balatonlellei ifjúsági konferencián. Ez az ernyőszervezet a MADISZ kezdeményezésére jött létre. Ld. bővebben Micheller 1992; Csikós 1979. 60. Az 1956-os MEFESZ-t az különbözteti meg az 1945-ben alakult szervezettől, hogy az 1956-ban született alulról építkező szervezet volt, amely személyes tagságon – és a tagok aktivitásán – alapult, tehát hallgatói mozgalom volt, míg az 1945-ben felülről létrehozott szervezet egy egyesületeket tömörítő ernyőszervezet volt, benne az egyesületek vezetői által képviselt egyesületi tagsággal, tehát nem a teljes felsőoktatási hallgatói réteg képviseletében. Ld. még e kötet 52–56 lábjegyzetei. Továbbá MEFESZ SZMSZ II. fejezet 5. így fogalmaz: „A MEFESZ tagjának jogában áll számítani a szövetség szolidaritására és támogatására jogos és indokolt esetben. A MEFESZ egyik fő feladata, hogy a legmesszebbmenőkig védelmezze a hallgatóság érdekeit. A szövetséget az egyes tagok összessége alkotja, tehát minden olyan ügyben, mely a szövetség érdekeit, tekintélyét érinti,

Szegeden és tör ki másutt is a hámból. Ez a jövő hagyta megvetőleg maga mögött a vörös karámot és lobogtatja ugyanazokat a zászlókat, ugyanazokkal a jelszavakkal, amelyeket lobogtattak a '48-as ifjak is. „Mi emeltük fel először a cselekvés zászlaját, mi riasztók föl zajunkkal nagy álmából a hazát” – énekelte Petőfi ama márciuson. Ezt énekelné és joggal énekelhetné ma is, ha élne, mert a szegedi orvosok, jogászok és filozófusok lázadása nem kedden kezdődött, ahogy Budapest jelenti, nem is hetekkel, vagy hónapokkal ezelőtt, hanem rögtön akkor, amikor a despotizmus kinyújtotta feléjük mohó újjait. Az az ifjúság, amely kint csatázik most a szegedi egyetem torlaszain és sajtószabadságot, jogrendet, népi szuverenitást, kenyeret követel és a budapesti ifjúság, amely a feltétlen igazság és haladás lobogója mögött menetel, igazában akkor fellázadt már, amikor e mohó ujjak, e göcsörtös ujjak feléje nyúltak. [...] Egy csatát már megnyertek, de a háborút meg nem. A fojtogató párt hatalom szorultában meglapul és enyeleg ugyan, de ha enyeleg is, nem kevésbé azonos azzal a közhatalommal, amely tegnap még minden emberi eszmény és minden nemzeti eszmény megsemmisítésére tör, ezt ne felejtsek soha, egyetlen pillanatra sem az ifjak. A harcot, amely szabadságunkért folyik, ők kezdték és ők legyenek az utolsók, akik abbahagyják.”²⁴⁸

1956. október 21-én a SZER Hírszolgálat című adásában 14:00-kor²⁴⁹ és ismétlésként 15:00, illetve 18:00 órakor már így szólt a híradás:

„A Szabad Ifjúság²⁵⁰ október 21-i számában beszámolt a szegedi, a pécsi egyetemisták és a budapesti Műszaki Egyetem hallgatói követeléseiről. A lap azt tartja, megérett az idő arra, hogy a követelésekre ne csak szavakban, hanem tettekben is választ kapjon az egyetemi ifjúság. A lap ezután vitába száll az egyetemi hallgatók felhívásának azzal a pontjával, hogyha követeléseik egy részét két

---

a tag számíthasson a szolidaritásra. Enélkül az egyes tagok nem mernének olyan javaslattal, határozati vagy követelési indítvánnyal előjönni, mely esetleg az állami vagy pártvezetőség felé irányulna, mint például most is volt az orosz nyelv. Természetesen a MEFESZ nem áll ki olyan esetekben senki mellett sem, ha az illető a törvényekbe, erkölcsökbe, vagy az esetleges egyéb jogszabályokba ütköző cselekményt hajtana végre.” (Közli: Jancsák 2011. 95.)

²⁴⁸ <http://szer.oszk.hu/felvetel?i=664438590&n=reflektor>

²⁴⁹ <http://szer.oszk.hu/felvetel?i=1004652400&n=14-00-ora-hirszolgalat>

²⁵⁰ A Magyar Ifjúság Népi Szövetsége 1950 márciusától hetente megjelenő központi lapja, 1951. augusztustól naponta jelent meg.

héten belül nem oldották meg, akkor tüntetéssel fogják kinyilvánítani elégedetlenségüket. A Szabad Ifjúság szerint egy ilyen tüntetés óhatatlanul nem kívánatos elemeket is felszínre hozna.”

Október 22-én Mikes Imre tollából egy újabb rádiós jegyzet volt hallható 13:20-kor, 16:25-kor, 23:25-kor, majd másnap (23-án) 6:40-kor:

„Gyerkőc korunkban még ott állott, reméljük ma is ott áll még Szeged főterén a haza bölcsének Deák Ferencnek szobra, talapzatán a bölcs halhatatlan igéjével: »Mit balsors és önkény a nemzettől elvett, azt az idő és változó szerencse mindig visszaadhatja. De amiről a nemzet félve a szenvedésektől, maga mond le, annak visszaszerzése mindig nehéz és kétséges.« A szegedi ifjak csakúgy mint a varsói ifjak, bölcs értelemmel és nemes lélekkel felfogták e szavak nagyszerű értelmét. Ezért Petőfi, ha feléjük vethetné pillantását, ismét csak azt énekelhetné, hogy »Büszke vagyok rád, hazám ifjúsága!«”²⁵¹

Ezt követte Csonka Emil kommentárja október 22-én 13:21-kor, 16:26-kor, 23:26-kor és másnap 6:41-kor.

„Rákosi Mátyás leghívebb csatlósa, legmaradibb, legkonokabb gárdája a DISZ volt. Már ledőlt a Sztálin-kultusz, Rákosi Mátyás már kommunista részről is kapta a nyakleveseket, a szabadság szélvihara már a párt épületét bontogatta, de a DISZ állt és maradt. Először azon mesterkedett hogyan lehetne Rákosit megtartani, most meg titokban azon mesterkedik hogyan lehetne őt visszahozni. És most, amikor a szegedi egyetemisták történelmi jelentőségű bátor cselekedete becsapta maga mögött a DISZ kapuját, úgy ott hagyva a DISZ szervezetet, mint Szent Pál az oláhokat, most a DISZ alázatosan javulást ígér és könyörögni kezd, ne menjetek el, ne hagyjatok itt, maradjunk együtt, mi is engedünk, de ne bontsuk meg az ifjúság egységét. Késő elvtársak, nagyon késő, szó sem lehet róla. Az ifjúság egységének jelszava, hamis jelszó, hazug jelszó, restaurálási kísérlet, az ifjúság megcsalása, olyan szita, amelyen átlát az ifjúság. Nem, nem, a szegedi példa történelmi példa. Az hogy háromezer egyetemista otthagya a DISZ-t és önálló ifjúsági szervezetet alakított, olyan történelmi cselekedet, mint amikor Petőfiék megszüntették a cenzúrát, és cenzor nélkül nyomtatták ki a 12 pontot. Petőfiék megteremtették a szabad sajtót, a szegedi diákok most megteremtették a szabad szervezkedést. A cenzorok ak-

---

²⁵¹ <http://szer.oszk.hu/felvetel?i=2016839276&n=szeljegyzetek>

kor ötöltek-hatoltak és hápogtak, a DISZ-nek pedig ma nem marad más hátra, minthogy elhallgat, elmúlik, kimúlik úgy, ahogyan működött, DISZ-telenül és dicstelenül.”²⁵²

Az október 20-i nagygyűlésen az országos sajtót nemcsak a Magyar Rádió képviselte. Jelen volt Halász Péter²⁵³ a Hétfői Hírlap újságírója is, aki hozzá is szólt az üléshez, eképpen: „Mindenekelőtt kedves barátaim, engedjék meg, hogy forrón üdvözöljem Önöket. Azonkívül szeretném biztosítani a nagygyűlés valamennyi résztvevőjét arról, hogy a Hétfői Hírlap holnap megjelenő számában az ország közvéleménye hű képet fog kapni a mai nagygyűlésről.”²⁵⁴ Az október 22-én megjelenő Hétfői Hírlap harmadik oldalán háromhasábos tudósítás látott napvilágot Halász Péter tollából. E tudósítás hat pontban foglalta össze az újságíró a politikai követeléseket. A tájékoztatás szabadságáról, a fizetések rendezéséről, a politikai bűncselekményekben a halálbüntetés eltörléséről, az új alapokra fektetett szabad, demokratikus választási rendszerről, a nemzeti jelképek visszaállításáról és az egyetemi autonómiáról szóló követelésekről hazai, országos terjesztésű sajtótermékben ekkor jelent meg először valóság-hű újságcikk. Ennek utolsó bekezdése „Annyi bizonyos: demokratizmusból, szabadságszeretetből, fegyelmezett magatartásból, s az ország népével való együttérzésből jelesre kollokváltak ezen az estén a szegedi egyetemisták, főiskolások és professzorok. S mert az újságíró is jól akar kollokválni a tárgyakból, kötelességének érzi, hogy a szegedi diáknagygyűlésről hű és az igazságnak megfelelő beszámolóban tájékoztassa olvasóit.”²⁵⁵

Mindebből kétségtelenül levonható az a következtetés, hogy a mozgalom kiterjedéséhez jelentősen hozzájárult a tömegmédiá, amely október 17-től kezdődően nemcsak hírt adott a MEFESZ születéséről, de – és ez jelentős hozzájárulás a hatókör kiszélesedéséhez – a hallgatók követeléseit (részben) eljuttatta a szélesebb tömegekhez. Elvitathatatlan tehát a hazai nyomtatott sajtó (ha nem is szándékolt) és a Szabad Európa rádió szerepvállalása abban, hogy

---

²⁵² <http://szer.oszk.hu/felvetel?i=1403782089&n=szeljegyzetek>

²⁵³ Halász Péter (1922–2013) író, újságíró. Az 1956-os forradalom bukását követően Németországba emigrált. A Szabad Európa Rádió munkatársa lett.

²⁵⁴ <http://mefesz.hu/document.php?id=4>

²⁵⁵ Hétfői Hírlap 1956. október 22. 3.

informálta a felsőoktatási intézmények ifjúságát és közösségeit, valamint ilyen módon előkészítette az október 22-i diákgyűléseket.

A MEFESZ hatóköre és hatásai

A MEFESZ hatásainak és hatókörének vizsgálata során az október 20-tól 23-ig terjedő időszakban szerte az országban született hallgatói követeléseket elemezzük. E követelések között alapvetően az intézményi szintű követeléseket vizsgáljuk, tehát az alegységek – például karok, kollégiumok – esetében nem.²⁵⁶

A vizsgált felsőoktatási intézmények diákgyűlései és MEFESZ-szervezeteinek alakulása, a mozgalom és a követelések országos méretűvé terebélyesedésének mérföldkövei azok a nagygyűlések voltak, amelyeket a következő táblázatban foglaltunk össze.

A szegedi MEFESZ küldöttei a magyarországi felsőoktatási intézményekben és a követelések hatása

	Időpont 1956. október	Szegedi küldöttek	DISZ vagy MEFESZ	nemzeti jelképek	új alapokra fektetett, szabad, demokrati- kus válasz- tások	szovjet csapatok kivonása
Egri Pedagógiai Főiskola	21	Szőke Sándor pedagógiai főiskolai hallgató	önálló MEFESZ	Igen	0	0
Budapesti Orvostu- dományi Egyetem	22.	-	MEFESZ a DISZ-en belül	Igen	Igen	0

²⁵⁶ E kötetben nem vizsgáljuk az ELTE hallgatói köreinek történéseit, tekintettel arra, hogy az ELTE-n nem alakult ekkor MEFESZ-szervezet. „Az ELTE hallgatói részt vettek az újjáalakuló MEFESZ szegedi első ülésén, de nem ebben a szervezetben látták az egyetlen járható utat. A DISZ megreformálását szorgalmazták elsősorban azért, hogy ne lehessen megbontani az egyetemi ifjúság sorait.” Borsodi 2007. 123.; valamint Az október 22-én délután négy órától tartott diákgyűlésen már a „hozzászólásokból kiderült, hogy a bölcsészhallgatók nem kívánnak kilépni a DISZ-ből és különálló egyetemista szervezetet létrehozni.” Borsodi 2009. 43.

Debreceni Orvostudományi Egyetem	22.	Ambrus János orvostanhallgató és Jancsó Gábor pedagógiai főiskolai hallgató	önálló MEFESZ	Igen	Igen	0*
Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem, Budapest	22.	Kiss Tamás joghallgató és Lejtényi András joghallgató	önálló MEFESZ	Igen	Igen	Igen
Gödöllői Agrártudományi Egyetem	22.	Kiss Tamás joghallgató és Lejtényi András joghallgató	önálló MEFESZ	Igen	Igen	Igen
Marx Károly Közgazdasági Egyetem, Budapest	22.	-	MEFESZ a DISZ-en belül	Igen	0	0
Nehézipari Műszaki Egyetem, Miskolc	22.	Csete Iván orvostanhallgató és Hámori Károly orvostanhallgató	MEFESZ a DISZ-en belül	Igen	0	Igen*
Pécsi Diákarlament	22.	Abrudbányai Iván joghallgató és Ács Vilmos pedagógiai főiskolai hallgató	kiválasról az országos Diákarlament döntőn	Igen	Igen	Igen
Soproni Egyetem	22.	-	önálló MEFESZ	Igen	Igen	Igen
Veszprémi Vegyipari Egyetem	23.	Kádár Attila orvostanhallgató	önálló MEFESZ	Igen	0	Igen*

* A követelések között szerepelt a Dunamenti Konföderáció kérdése azzal, hogy az állami vezetés kezdeményezze annak létrejöttét.

Határozat.

Csatlakozunk a Szegei Egyetemisták javaslatához és megalakítottuk az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem MEFESZ Szervezetét. A Szervezethez a Műegyetem és a Kertészeti Főiskola jelenlévő hallgatói is csatlakoztak. Az új MEFESZ feladata lesz a súlyos politikai kérdésekben a diákság állásfoglalását határozattá nyilvánítani és az egyetemi ifjúság jelenlegi megoldatlan problémáit /honvédelmi oktatás, menza, diákotthon, vasuti kedvezmény, szabad vizsga, külföldi ut egyenlőség is/ lehetővé tételé. A MEFESZ Szervezetét az egyetemi ifjúság spontán gyűlésén 4-5000 fő jelenlétében egyhangúlag alkította meg.

- 1./ Az MDP kongresszus azonnali összehívása, alulról választott vezetőség, az új központi vezetőség megalakítása.
- 2./ A kormány alakuljon át Nagy Imre elvtárs vezetésével.
- 3./ Gazdaságilag és politikailag teljesen egyenrangú alapon és egymás barátságos viszonyokba való be nem avatkozás elvén álló magyar-szovjet és magyar-jugoszláv barátság megalakítása.
- 4./ Az összes szovjet csapatok kivonását Magyarországról a magyar békeszerződés értelmében.
- 5./ Általános, egyenlő, titkos választásokat több párt részvételével, új nemzetgyűlési képviselőik választásával.
- 6./ A magyar gazdasági élet átszervezését szakemberek bevonásával és ennek keretében a magyar urakérvé magyar felhasználásával. Hozzák nyilvánosságra a külkereskedelmi szerződéseket és vizsgálják felül a tervgazdaságon alapuló magyar gazdasági életet.
- 7./ Teljes ipari munkásság azonnali normarendezését a létminimum megállapítása alapján és a munkás autonómia bevezetését az üzemekbe.
- 8./ A beszolgáltatási rendszer felülvizsgálatát és az egénlőség dolgozó parasztság támogatását.
- 9./ Az összes politikai és gazdasági perek felülvizsgálatát, az artatlanul elítélt politikai foglyok részére a teljes amnesztiát, ill. a hátrányba kerültek rehabilitálását.
- 10./ Tegyen nyilvános tárgyalás Farkas Mihály ügyében és Rákosi szerepének kivizsgálását, valamint az Oroszországban igazságtalannul elítélt és otttartott magyarok hazához térítését.
- 11./ A néptől idegen cimere helyett a régi Kossuth cimere visszaállítását, a március 15-ét és október 6-át nyilvánítsuk nemzeti ünneppé és munkaszünetné. Új egyenruhát honvédségünknek.
- 12./ Teljes vélemény és sajtószabadság megvalósítása, rádiót is, és ennek keretében külön napilapot az új MEFESZ Szervezetnek. A régi kádereknak nyilvánosságra hozatalát és eltörlését.
- 13./ A zsarnokság és az önkény jelképét, a Sztálin szobrot azonnal távolítsák el.
- 14./ Egymásért teljes szolidaritást vállalunk.

Az egyetemi ifjúság egyhangú lelkesedéssel nyilvánította ki szolidaritását a városi munkásokkal és ifjúsággal, a lengyel függetlenségi mozgalommal.

Az Építőipari és Közlekedési Műszaki
Egyetem
Hagygyűlése. 1956. október 22.
MEFESZ.

*A Műegyetemi 14. pont stencilnyomata (1956. október 22.)
A röplap első mondata: „Csatlakozunk a Szegei Egyetemisták javaslatához és megalakítottuk az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem MEFESZ Szervezetét.”*

A szegedi követelések történeti idővonalát, illetve a diákkövetelések formálódásának útját követve, megállapíthatjuk, hogy egyes felsőoktatási intézmények hallgatósága fogadta a szegedi küldöttest és befogadta annak programját. A követelések azonban tartalmi, eszmei szóródást mutatnak²⁵⁷ három alapvető tényezőben: egyrészt abban, hogy a MEFESZ-t mint az egyetemi és főiskolai ifjúság alulról építkező szervezetét, önállóan – avagy a DISZ-en mint ernyőszervezetben belül – képzelték-e el (kiléptek-e a DISZ-ből, avagy megmaradtak a DISZ által szervezett vitakör, illetve diákpárliament keretein belül), másrészt, hogy a politikai változások igénye során felléptek-e az „új alapokra fektetett, szabad, demokratikus választások”²⁵⁸ követelésével (ami a többpártrendszerhez vezető út²⁵⁹ első lépése volt), harmadrészt abban, hogy a nemzeti függetlenség kérdését a szovjet csapatok távozása – mint irányt jelölő mérföldkő – útján kell-e érvényesíteni.

E szóródást részben az okozta, hogy a DISZ, illetve annak vezetői intézményenként eltérő hitelességgel (hitelvesztéssel) bírtak, és amikor – a szokásos politikai technikát alkalmazva – a DISZ élére állt a követeléseknek (szűrt követeléseknek, pl. a tanulmányi követeléseinek) egyes helyszíneken valamelyest irányítani tudta a hallgatói tömegeket (legalábbis az ülések elején). Ugyanakkor a hallgatók társadalmi összetétele is eltérő volt a nagyobb tudományegyetemek és egy-egy képzési terület szakintézményei között, amely eltérő mintázatot okozott a munkás- és parasztifjúsággal – a DISZ vezetése által interpretált – közönségnek vélt vagy valós cselekvések terén (mely a forradalom napjaiban egyértelmű jelentést kapott azzal, hogy a dolgozó fiatalok csatlakoztak a diákság mozgalmának követeléseihöz).

---

²⁵⁷ Az 1956. október 23-tól megfogalmazódó forradalmi követelések „eklektikus” sokszínűségéről ld. még. Rainer M. János (2016) Mit akartak a forradalmárok. BBC History. 4–9.

²⁵⁸ A szegedi MEFESZ 6. követelése.

²⁵⁹ Nagy Imre miniszterelnök október 30-i rádióbeszédében mondta el, hogy: „Az ország életének további demokratizálása érdekében az egypártrendszer megszüntetésével a kormányzást az 1945-ben újjászületett koalíciós pártok demokratikus együttműködésének alapjaira helyezzük.” Izsák 2006. 147. Ld. még. Révész 2007. 210.

Az egyetemi gyűléseket a DISZ hívta össze, azzal a céllal, hogy irányítani tudja az eseményeket. A DISZ Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem Végrehajtó Bizottsága az október 22-i nagygyűlés elé határozati javaslatként terjesztett szövegének vonatkozó részlete így szólt (erre a műegyetemi gyűlésre érkeztek a szegedi küldöttek és e gyűlés váltott át eztán a másnapi forradalmi tüntetés követeléseit megfogalmazó gyűléssé):

„24./ Nem értünk egyet a szegedi egyetemisták DISZ-ből való kiválásával, mert ez az erőnk szétforgácsolódásához vezet. Aggályaink nem felelnek meg a valóságnak, mert a tapasztalat azt bizonyítja, hogy az utóbbi időkben a DISZ Budapesti Bizottsága és a DISZ K.V. a mi érdekeinket képviseli. Bizonyítja ezt a DISZ K.V. napi lapjának a Szabad Ifjúságnak harcos kiállása is. A jelenlegi helyzetben ifjúsági egységre van szükség a DISZ-en belül.”²⁶⁰

Kétségtelen az a hatás is, hogy a diákgyűléseket szervező DISZ azon taktikája kis híján bevált, amely a diákszemélyek összehívásával csökkenteni, megszüntetni kívánta a hajtóerőt és a támogató tömegbázist a MEFESZ és követeléseinek mögött. Ám ezen taktika nem vezetett sikerre, amelynek oka a diákok által tapasztalt valóság és a kommunista diktatúra ideológiája, valamint manipulatív kommunikációja között tátongó szakadék volt. De azt is magyarázó erejűnek találjuk, hogy a szovjet megszállás, illetve a kommunista diktatúra uralma (1949) óta az „agymosás” szempontjából rövidnek tekinthető idő telt el, amely nem ölte ki a hallgatókból az otthonról, családi körből hozott és az egyetemek világában is továbbélő univerzális értékeket: a szabadság, az igazság, az autonómia, a szolidaritás, a nemzeti függetlenség értékeit, tehát az aktív állampolgárság társadalmi értékeit. Ezzel együtt a hallgatók „forradalmasodásához” jelentősen hozzájárultak a DISZ által a felsőoktatási intézményekben összehívott 22-i nagygyűlések, megteremtve ezzel a diktatúra által összesűritett és lefojtott „gyűlékony anyag” kritikus tömegben való jelenlétét és a MEFESZ követeléseinek befogadó közösségét.

---

²⁶⁰ Az ÉKME nagygyűlést előkészítő bizottság által 1956. október 22-én írt kétoldalas röplap részlete. A röplap címe: „Határozati javaslat az 1956. október 22-i nagygyűlés résztvevőihöz” (6280 és 6281 stencioldalak) – a szerző birtokában.

A rendszerváltó követelések

A szegedi MEFESZ követéseiben a rendszerváltás igényével lépett fel. A nemzeti történeti jelképek visszaállításáról és az állam függetlenségéről szóló, továbbá az új alapokra fektetett, szabad, demokratikus választások követései a szuverén Magyarország, a többpártrendszer és a polgári demokrácia irányába mutató rendszerváltó követelések voltak. Ugyanakkor a többi követelés is rendszerváltó programot jelentett a politikai struktúra, a gazdasági szabályozás és a nemzeti függetlenség dimenzióiban.

A MEFESZ rendszerváltó követései
(A sorszámozás a követelések eredeti számait követi)

Politikai rendszerváltás

1. Követeljük, hogy állítsák bíróság elé azokat, akik felelősek az elmúlt időszak bűneiért, és e tárgyalásoknak a legnagyobb nyilvánosság előtt kell lefolyniuk!
2. Követeljük a tájékoztatás szabadságát!
3. Követeljük, hogy Nagy Imrét és Lukács Györgyöt válaszsák be a központi vezetőségbe!
5. Követeljük a halálbüntetés eltörlését, politikai bűncselekményekben!
6. Új alapokra fektetett, szabad demokratikus választási rendszert követelünk!
7. Követeljük, hogy az egyetemi ifjúság nagyobb részt kapjon az ország politikai és egyéb ügyeinek intézésében
11. Állítsák vissza az egyetemi autonómiát!

Gazdasági rendszerváltás

4. Bérügyi reformot követelünk! Állapítsák meg az államtól származó összjövedelem felső határát, és gyorsítsák meg az alacsony bérek felemelésének ütemét!
8. Töröljék el a parasztság kötelező beszolgáltatásának rendszerét!

Nemzeti függetlenség

9. Március 15-e nemzeti ünnep legyen!

10. A szovjet csapatokat az országból távolítsák el!

12. Követeljük az 1848-as Kossuth címer visszaállítását!

A szegedi diákok követeléseinek rendszerváltó jellegére, annak a diktatúra egyes vezetői általi észlelésére bizonyíték Marosán György²⁶¹ visszaemlékezése:

„Az Ács²⁶² azzal fogadott engemet, hogy Kónya a kulturális ügyek minisztere előző nap Szegeden volt és ott már kitört a balhé. És akkor azt mondta nekem, hogy Marosán elvtárs a kormány és a párt nevében le kell menjél Szegedre. Azt mondtam az Ácsnak, rendben van, ha kell, lemegyek, zárt borítékba kérem a tűzparancsot. Halálsápadtan nézett rám, hogy: Te itt tartasz? – Na várj egy pillanatra! Én tudom, hogy mit jelent, ha egy tömeget kivezényelnek és egy tömeg, amelyik kimegy az utcára. Mit csináljon a karhatalom? Tessék ideadni zárt borítékba a tűzparancsot!”²⁶³

Ezt a nézetet érvényesítette a későbbi megtorlás során a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Kiss Tamás és társai perében. Az 1959. február 18-án tartott tárgyalásán meghozott és 1959. február 25-én kihirdetett ítélete ezen a talajon született (dőlt betűs kiemelés – JCs.):

„Nem helytálló a védelemnek az az érvelése, hogy a vádlottak által szervezett MEFESZ nem minősülhet államrend elleni megmozdulásnak, mert erről a hatóságoknak tudomásuk volt, s azt mégsem akadályozták meg, továbbá mert a vádlottak sem tudták felismerni, hogy a tevékenységükkel bűncselekményt követnek el. Igaz ugyan, hogy a MEFESZ kezdetben, mint az egyetemi és főiskolai hallgatók érdekvédelmi szerve jelentkezett és mint ilyennek még nem volt

---

²⁶¹ Marosán György (1908–1992) 1927-től szociáldemokrata, majd 1948-tól kommunista politikus. 1956-ban az MDP Politikai Bizottságának tagja, a minisztertanács elnökhelyettese, a diktatúra sortüzeinek kezdeményezője és ideológusa.

²⁶² Ács Lajos (1922–1968) 1956 októberében a Magyar Dolgozók Pártjának ideológiai titkára, az MDP Központi Vezetőség első titkárának (Gerő Ernő) helyettese.

²⁶³ Széna tér 1956. Rendező-operatőr: Lugossy István színes, magyar dokumentumfilm, 88 perc (1993) [18p:51m-től az idézett Marosán György interjú részlet]

államrend ellenes tendenciája. Azonban a MEFESZ programja és célkitűzései hamarosan olyan jellegűvé váltak és olyan politikai követeléseket támasztottak, amelyek már az államrend alapintézményeit támadták. A vádlottak által elindított mozgalom az országos ellenforradalmi megmozdulásnak egyik szellemi előkészítője volt, és abba beletorkolt. Olyan jelszavak hangoztatására került sor, amelyek később az ellenforradalom jelszavaivá váltak. A vádlottak cselekményüket szándékosan követték el, mert a tudatuk politikai képzettségükre figyelemmel feltétlenül átfogta, hogy a politikai követeléseik a proletárdiktatúra megdöntéséhez vezethetnek.”²⁶⁴

Mindezen túl a fenti levezetés alapján a MEFESZ perben (Kiss Tamás és társai pere) másodfokon eljáró a Legfelsőbb Bíróság megváltoztatta az elsőfokú bíróság ítéletét és a vádlottak cselekményét a „népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom kezdeményezése és vezetése büntetnének minősítette”.²⁶⁵

Az egyetemi ifjúság mozgalma a forradalom katalizátora volt, a szegedi egyetemisták követelése pedig bizonyítottan rendszerváltó követelések voltak.

A forradalmi jelszavakat megszólaltató hangszórós kocsí Budapesten, 1956. október 23-án. A kép bal szélén Lejtényi András, a kép alsó részén, visszafele fordulva és bal kezével intgetve Kiss Tamás.

---

²⁶⁴ Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Bf. II. 135/1959/43.

²⁶⁵ BHÖ.1. pont (1) bekezdés

Összegzés

A MEFESZ alapítókkal és vezetőkkel készített mélyinterjúk, a korabeli és a megtorlás során született dokumentumok, valamint a nyomtatott és elektronikus sajtómegjelenések elemzése után a szegedi felsőoktatási hallgatók által 1956. október 16-án létrehozott Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetségének szerepét a következőképpen értékelhetjük.

Az önálló egyetemi ifjúsági szervezet ötlete szegedi egyetemistákban született meg (október első két hetében elsősorban Kiss Tamás és Lejtényi András voltak az ötletgazdák, majd ez bővült az ő ismerősi körüket alkotó Tóth Imre, Aszalós János, Abrudbányai Iván, Vető Miklós, Gönczöl Dezső, Ács Vilmos, Székely László, Ambrus János hallgatótársaikkal). A szervezet nem az államhatalom, az MDP és nem is a DISZ kezdeményezésére jött létre.

A szervezők célja kezdetben (október elejétől 16-áig) alulról építkező ifjúsági érdekvédelmi szervezet létrehozása volt, melytől a felsőoktatási diákságot érintő tanulmányi és szociális kérdések megoldását várták. A szövetség összetartó erejét a hallgatói szolidaritás eszméjében látták. Az október 16-i gyűlésen a tanulmányi és szociális követeléseken túlmenő kérdések is előkerültek, például a szabad elvi viták rendezése jogának megteremtése, a demokratikus választások, vagy például a szovjet csapatok távozásának, a Kossuth-címer visszaállításának követelése.

Az október 17-i Diáktestvéreink! című felhívás országos hallgatói önkormányzat létrehívását tartalmazta. A MEFESZ személyes tagságon alapuló, demokratikus elvek alapján született hallgatói önkormányzat volt, mely az országos képviselő szervezeteként született meg.

A MEFESZ, mint szervezet a közvetlen demokrácia elvei alapján jött létre. A Szervezeti és Működési Szabályzatban biztosították a tagok teljes gondolat, vélemény és döntési szabadságát. Az egyszemélyi vezetést, illetve a vezetésnek a tömegektől való elszakadását alapszabályi szinten is kizárták.

A MEFESZ mozgalmi célokra, elvekre épülő közösségi szerveződés volt, s mint ilyen legfőbb jellemzői, hogy értékek mentén jött létre és flexibilis szervezeti formában működött (a szervezeti szabályzatban nem hozták létre az elnökség és az elnök pozícióját – a MEFESZT a diáktanács vezette, a legmagasabb döntéshozó fóruma a diáknagygyűlés volt).

Október 16-án a szervezet megalakításának szándéka és a tanulmányi és szociális követelések mellett a magyar társadalmat, tehát az egész ország sorsát érintő politikai követeléseket is megfogalmaztak. E követelések nagy részét, már mint a szegedi MEFESZ Programját fogadták el október 20-án a Magyar Rádió magnetofonja előtt.

A MEFESZ mint társadalmi mozgalom egyfajta tükörként funkcionál számunkra a tekintetben, hogy a felsőoktatási és az ifjúsági szcenárióban, a felsőoktatási értelmező közösségekben is megjelenő legégetőbb ösztársadalmi problémákra utaló kérdésekből és az azokra született válaszokból született meg.

A mozgalom kohézióját két ponton mutathatjuk ki. Az első a hallgatók által megismert, a saját bőrükön megtapasztalt társadalmi problémák, a második az úgynevezett másik csoport, a Dolgozó Ifjúság Szövetsége (DISZ) elleni fellépés. A MEFESZ esetében a lázadás kezdetben az ifjúságot irányító (infantilizáló) szervezet ellen, majd pedig a paternalista állam ellen történt. A MEFESZ nem csak a totális rendszer által uralni kívánt ifjúsági szcenáriót akarta átalakítani, annak egyetemi alrendszerének működtetésében akart részt venni, hanem (7. politikai követelésében) nagyobb részt követelt az ifjúságnak az ország ügyeinek intézésébe való bevonásba, tehát az aktív participáció igényével lépett fel.

Az október 20-i szegedi nagygyűlés után küldötkeket indítottak szerte az országba. A küldöttek a hazai felsőoktatási intézmények diákságának, de mindemellett (már október 18-tól) a tömegmédiá a szélesebb néptömegeknek közvetítette a MEFESZ üzenetét. Október 21-22-én sorra alakultak a felsőoktatási intézmények MEFESZ-szervezetei, amelyek a speciális helyi tanulmányi követelések megfogalmazásán felül csatlakoztak a szegedi követelésekhez. Ezek közül az október 22-i budapesti műegyetemi és a debreceni nagygyűlések voltak azok, amelyek tüntetésekbe torokolltak, a követelések így váltak a forradalom követeléseivé.

Maga a MEFESZ mint hallgatói öntevékeny kezdeményezés jött létre. Mint szervezet a napi ügyviteli működését nem tudta megkezdeni, mert a forradalmi napok, majd a megszállás és a megtorlások abban megakadályozták. E szempontból a MEFESZ jelentőségét abban látjuk, hogy a társadalmi kérdéseket és problémákat, illetve a rájuk adott válaszokat az adott történelmi pillanatban felvetette, tehát az 1956-os forradalom szempontjából katalizátorként viselkedett. Mindez által a legjelentősebb hallgatói demokrácia-kísérlet volt a 20. században.

Az egyetemi ifjúság problémái

AZ EGYETEMI OKTATÁS meg akar tartani és meg is tesz BENEZÉKÉ látszik már hamar mindent hogy viszonylag a múlt óta ismeretlen a minisztérium felé. Az ifjúság főleg az oktatás és az egyetem felé fordult és a közéleti és a munkai élet. Itt a szociális és a politikai élet.

1956. október 21.

A szegedi egyetemisták és főiskolások naggyűlése elfogadta a MEFESZ szervezeti szabályzatát és programját

Tegnap délután 4 órakor összehívták meg a Tudományegyetem audió-dokumentumot, legelő fa-

Szabad Ifjúság

Miénk az utca

Amikor vendügek... Magáhozhatlan sorok... az utca székelye, egyen-

A Pefői Kör határozata

A Pefői Kör... határozata... a Pefői Kör... a Pefői Kör... a Pefői Kör...

Szerdán délután 3 órakor ifjúsági naggyűlést a Műszaki Egyetemen. A naggyűlés helye az udvar (eső esetén az aula)

JÖVŐ MÉRNÖKE

IV. FOLYAMATOS MŰSZAKI ÉVETEM ÉS SZÉPMŰVÉSZETI MŰSZAKI ÉVETEM LAPJAIN

Az Agrártudományi Egyetem ifjúsági szervezeti határozata.

Az Agrártudományi Egyetem valamennyi kar részvételével 1956. október 22-én tartotta a "Művelődés" vitakör előadói gyűlését. A kör célkitűzése: főmunkáiban az egyetemi ifjúságot bármely vonatkozásban felkészíteni a munkára, a tudományos életben az egyetem hallgatói és előadásainak kitöltésére a hivatalos vezetéstől elvárták és megalkotották a MEFESZ agrártudományi szervezete, egyben bizottsági és közéleti szervezet, és főiskolák feladatjait jogos követelésekkel megfogalmazó társalgásokról.

FELHÍVÁS!

- 1. A Veszprémi Vegyipari Egyetem megalakult MEFESZ szervezete egyetértéssel és közös kezességgel az ifjúsági szervezetek, országunk demokratikus fejlődésének megfogalmazásában érdekeltek és az alábbi követelésekkel lépnek fel:
- 1./ Független, önálló Magyarországot, önálló nemzeti külpolitikát, önálló gazdaságpolitikát.
- 2./ Nagy Lévelet a Legfelsőbb Alkalmi testületbe.
- 3./ A békésországok érdekeltekben 1957. január 1-ig a szovjet csapatok vonakodni látnak.
- 4./ Az országgyűlési küllügyi bizottság vesse fel a dumi konferenciák gondolatát.
- 5./ Követeljük március 15. nemzeti ünnepe, október 6-a nemzeti gyásznappá nyilvánítását, a szovjet csempészváltásait.
- 6./ Szociális-Magyar barátságot, a teljes egyenlőség alapján.
- 7./ Követeljük az általános emberi szabadságjogok teljes és szabad biztosítását, az alkotmány betartását. Abszolút társadalmi és esztétikusnak.

Az igazság keresésének útján

... az igazság keresésének útján... a MEFESZ szervezete...

Határozat

Costlakonk a szegedi Egyetemisták javaslatához és megalakítottunk az Ifjúsági és Közelekedési Műszaki Egyetem MEFESZ szervezetét. A szervezetes a Műszaki Egyetem és a Kertészeti Főiskola jelenlévő hallgatói és oktatók. Az új MEFESZ feladata lesz a szociális politikai kérdésekben a diákok állampolitikai és ideológiai nevelésének és az egyetem ifjúságának megfogalmazásának problémáit/honvédelmi oktatás, munka, diákotthon, vasúti közlekedés, szabad vándor, kultúra új egyenlőség / lehetővé tétele. A MEFESZ szervezetét az egyetem ifjúság spontán gyűlésén 4-5000 fő jelenlétében egyhangúlag alkották meg.

A DISZ Központi Vezetősége együttérez

Móssold le és terjeszd a magyar dolgozók között!

A MEFESZ Értékp. Műszaki Egyetemi diákgyűlési határozatának főbb politikai, gazdasági és orvosi pontjai:

1. Az összes szovjet csapatok azonnal kiadatást követeljük Magyarországra, a békésországok határaitól alig.
2. A Magyar Dolgozók Pártjának az általános ifjúsági útjára, köré és körülményeitől visszahúzását követeljük, ezek a legjelentősebb idők belüli hirtelen az a Partinagyszabályok és válságok új Központi vezetése általános válság.
3. A Kormány alakuljon át Nagy Lévelet elvételére, a Szabványok-Rékesi korszak minden pontjára.

RENDKÍVÜLI KIADÁS!

Pécsi Egyetem

AZ MDP EGYETEMI ÉS FŐISKOLAI BIZOTTSÁGA ÉS A MEFESZ LAPJA

Buravay megye elgőzti és ifjúsági... A Pécsi Egyetem... a Pécsi Egyetem...

Dr. Gillemot Az Ifjúsági Társalgat az Ifjúság

Dr. Gillemot Az Ifjúsági Társalgat az Ifjúság... a Dr. Gillemot...

Határozat

Határozat... a Határozat...

Kiss Dénes: Vélünk, vagy ellenünk

Kiss Dénes: Vélünk, vagy ellenünk... a Kiss Dénes...

14. Magyar Ifjúsági Bizottság

14. Magyar Ifjúsági Bizottság... a Magyar Ifjúsági Bizottság...

15. Vezérbizottság

15. Vezérbizottság... a Vezérbizottság...

16. Magyar Ifjúsági Bizottság

16. Magyar Ifjúsági Bizottság... a Magyar Ifjúsági Bizottság...

17. Magyar Ifjúsági Bizottság

17. Magyar Ifjúsági Bizottság... a Magyar Ifjúsági Bizottság...

18. Magyar Ifjúsági Bizottság

18. Magyar Ifjúsági Bizottság... a Magyar Ifjúsági Bizottság...

19. Magyar Ifjúsági Bizottság

19. Magyar Ifjúsági Bizottság... a Magyar Ifjúsági Bizottság...

Válogatás az 1956. októberi diákgyűlések dokumentumaiból